

Vägledning VÄRMLANDSMETODIKEN

- rumsliga klimataspekter

SARA BORGSTRÖM, ANDRÉ SZELES, KRISTINA LANDFORS, WSP NOVEMBER 2017

Länsstyrelsen
Värmland

Energimyndigheten

För processledare:

Läsanvisning

Denna vägledning består av fyra delar:

- Bakgrund
- Metodbeskrivning
- Planera arbetet
- Beskrivning av respektive processteg

Varje bild är kodat uppe i höger hörn, för att det ska bli lätt att se vilket kapitel bilden tillhör. Varje processteg, se nästa bild, inleds med en översiktsbild, med det aktuella processteget markerat.

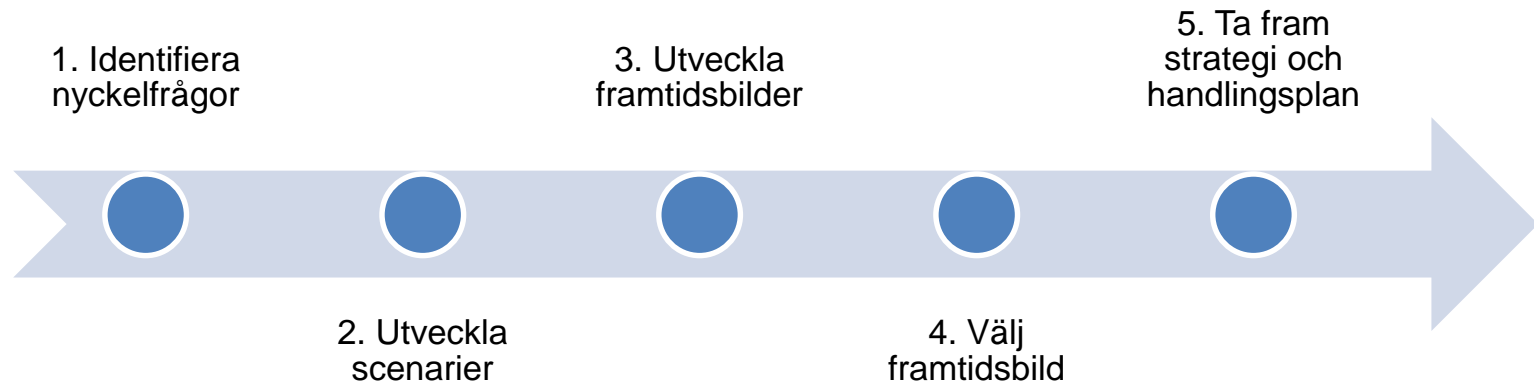
Vägledningen består av tre olika typer av bilder:

- Bilder som kan användas direkt vid presentationer, i processens olika steg.
- Bilder som innehåller underlag för den som driver processen.
Dessa är märkta *För processledare*.
- Bilder som visar var i vägledningen man är.

Värmlandsmetodiken

- processteg

Bakgrund

Du är här i vägledningen:

→ Bakgrund

- Metodbeskrivning
- Planera arbetet
- Beskrivning av respektive processteg
  1. Identifiera nyckelfrågor
  2. Utveckla scenarier
  3. Utveckla framtidsbilder
  4. Välj framtidsbild
  5. Ta fram strategi och handlingsplan

För processledare:

Användningsområden

Värmlandsmetodiken är metod för att föra ett strukturerat samtal kring vilka prioriteringar kommunen gör avseende klimatfrågor i den fysiska planeringen. Därmed kan kommunen lättare hantera framtida osäkerheter, med särskilt fokus på energi- och klimataspekter.

Materialet vänder sig till alla som är nyfikna på dessa frågor och hur man kan arbeta med dem. Med mindre modifieringar kan metodiken användas även för annan strategiska planering där det är intressant att titta på olika möjliga framtider.

Processen kan bidra med:

- En samsyn inom kommunen kring vad en önskvärd framtid innebär
- En strategi och en handlingsplan för hur kommunen kan arbeta med och hantera klimatfrågan i fysisk planering

För processledare:

Klimat i planering

Översiktsplanen påverkas av arbetet för minskad klimatpåverkan

Kraftfulla åtgärder krävs för att klara uppsatta energi- och klimatmål. Hur dessa åtgärder kommer utformas är ännu en öppen fråga. Men en så omfattande omställning kommer i allra högsta grad att påverka framtidens lokalsamhälle och dess ekonomi, även av mål och åtaganden som är uppställda på nationell och internationell nivå. Därmed påverkas även förutsättningarna för den kommunala översiktsplaneringen, som är styrande för utveckling av den fysiska miljön och beslut om mark- och vattenanvändning. Översiktsplanen ska samtidigt stödja arbetet för att uppnå energi- och klimatmålen.

Den översiktliga planeringen har relativt långa tidshorisonter. Därför är det viktigt att analysera hur omvärlden kan förändras och vilken påverkan olika utvecklingar kan ha på planeringen. Att sja om framtiden är dock som bekant svårt. Ur detta behov har Länsstyrelsen Värmland startat ett projekt som syftar till att ge kommuner ökad kapacitet att hantera den pågående samhällsomställningen i översiktsplaneringen.

För processledare:

Klimat i översiktsplanen

Boverkets vägledning

I Sverige är utmaningen att minska utsläppen av växthusgaser störst inom transportsektorn, jordbruket och basindustrin. Av dessa är det framför allt transportsektorns utsläpp som går att påverka genom översiktsplanering. En klimatsmart planering bidrar till en struktur som gör att människor har nära till arbetsplatser, samhällsservice, fritidsanläggningar och handel, så att de väljer att gå, cykla och åka kollektivt hellre än att ta bilen. Boverket har tagit fram vägledningen *Översiktsplanering för minskad klimatpåverkan*. Läs mer på Boverkets [hemsida](#).

Klimatsmart struktur

En klimatsmart struktur är en struktur som främjar ett beteende som leder till minskad klimatpåverkan.

En lokalisering av bostäder och arbetsplatser i närheten av kollektivtrafikstråk gör det lättare att pendla till och från arbetet. Men arbets- och bostadsmarknaden har idag inga kommunala gränser, därför behövs en samordnad fysisk planering och en regional helhetsbild för att skapa ett klimatsmart samhälle.

Samordning

Den kommunala organisationens olika förvaltningar behöver verka åt samma håll för att kommunens klimatmål ska kunna nås. Utgångspunkten är en gemensam vision och målbild där de kommunalt anpassade klimatmålen är en del av kommunens strävan att nå en hållbar framtid.

- Se till att analyser och utredningar som gjorts inom översiktsplaneringen hålls tillgängliga för andra aktörers processer.
- Utnyttja metodiken kring [åtgärdsvalsstudier](#) för att involvera flera aktörer i översiktsplaneringen.
- Ny bebyggelse planeras så att man säkrar god kollektivtrafikförsörjning och goda möjligheter att gå och cykla.
- Ny bebyggelse bör lokaliseras inom dagens tätortsområde för att undvika ett ökat bilberoende och en utbyggnad av infrastruktur.

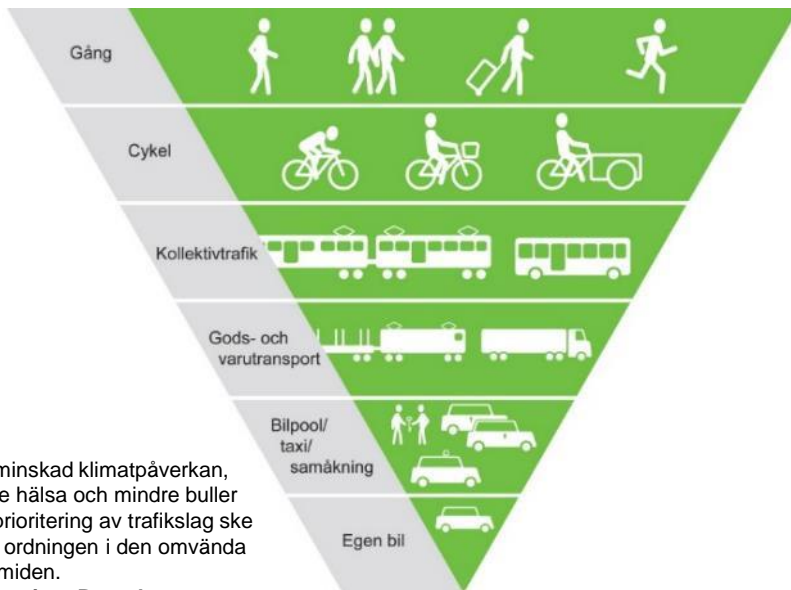
För processledare:

Klimat i översiktsplanen

Boverkets vägledning, fortsättning

Minska transportsystemets klimatpåverkan

En stor del av transportsystemets klimatpåverkan kommer från personbilstrafiken. För att nå 1,5-gradersmålet behöver antalet körda kilometer med personbil minska. Bäst tillgänglighet för flest personer fås genom en satsning på gång-, cykel- och kollektivtrafik. Dessa trafikslag ger också upphov till minst klimatpåverkan och bör därför vara normgivande i planeringen.

För minskad klimatpåverkan, bättre hälsa och mindre buller bör prioritering av trafikslag ske efter ordningen i den omvända pyramiden.

Illustration: Boverket

Klimatsmart resursanvändning

I översiktsplaneringen ges möjlighet att redovisa och analysera förutsättningar och mål för en klimatsmart resursanvändning. Det kan handla om att bevara och utöka grönstruktur och vattenområden som har betydelse för processer som avlägsnar växthusgaser i atmosfären, planering för energihushållning och utbyggnad av förnybar energi för att på så sätt minska klimatpåverkan.

För att minska påverkan på klimatet behöver uttaget av naturresurser minska och återvinningen öka. Detta kräver att det finns en välfungerande infrastruktur för återvinning. Klimatsmart resursanvändning handlar också om att ta till vara och upprätthålla ekosystemtjänster i form av kolsänkor.

För processledare:

Projektet

Länsstyrelsen i Värmland har under 2017 genomfört projektet *Regionala energi- och klimatscenarier för Värmland*, finansierat av Energimyndigheten.

Syftet är att ge kommuner ökad kapacitet att hantera energi- och klimataspekter i den fysiska planeringen. Fokus för detta arbete har varit minskad klimatpåverkan, inte anpassning till ett förändrat klimat.

Utgångspunkten är att en omställning av samhället till minskad klimatpåverkan är kommer att ske, men att det är osäkert hur den omställningen kommer att se ut. Därmed är det samtidigt osäkert på vilket sätt kommunen och dess översiktsplanering påverkas. Grundtanken i projektet är att erbjuda ett verktyg för att visualisera olika utvecklingsvägar, och hantera konsekvenserna som de möjliga framtiderna innebär.

Därför har en metodik som utgår från planering utifrån möjliga scenarier utvecklats.

Projektet har genomförts i två delar:

1. Framtagande av regionala energi- och klimatscenarier.
2. En utbildningsserie i *Värmlandsmetodiken- rumsliga klimataspekter*, en metodik för hur kommunerna kan lyfta in klimatfrågan ännu bättre i den översiktliga planeringen. Utbildningsserien har bestått av tre träffar, samt denna vägledning.

Metodiken utgår från den backcastingmetodik med scenarioplanering som togs fram inom Energimyndighetens program Uthållig kommun och har anpassats för att bättre passa mindre och medelstora kommuner.

Projektledare har varit Jörgen Persson, Länsstyrelsen Värmland. I projektgruppen har även Kester Gibson, Länsstyrelsen Värmland samt Sara Borgström, Kristina Landfors och André Szeles, WSP ingått.

Till vem vänder sig materialet?

Vägledningen syftar till att ge kommunala tjänstepersoner verktyg för att kunna arbeta med *Värmlandsmetodiken* i sin kommun. Metodiken är anpassad så att kommunen själv ska kunna genomföra processen.

Materialet får fritt användas i icke-kommersiella sammanhang. Vi är tacksamma om ni hänvisar till Värmlandsmetodiken vid användning.

Läsa vidare?

- [Boverkets förslag till ÖP-modell](#)
- [Boverkets vägledning till minskad klimatpåverkan genom ÖP](#)
- [Fyra stora och tjugo små steg. Idéskrift om fysisk planering.](#) Energimyndigheten.
- [Borås ÖP](#) med scenarioplanering.
- [Dubbeldiamant-modellen](#)

Metodbeskrivning

Du är här i vägledningen:

- Bakgrund
- **Metodbeskrivning**
- Planera arbetet
- Beskrivning av respektive processteg
  1. Identifiera nyckelfrågor
  2. Utveckla scenarier
  3. Utveckla framtidsbilder
  4. Välj framtidsbild
  5. Ta fram strategi och handlingsplan

För processledare:

Vad är backcasting?

Värmlandsmetodiken är en backcastingmetodik, som bygger på att man först definierar en önskvärd framtid och sen styr sitt arbete mot denna framtid, så kallad målstyrd planering, till skillnad från prognosstyrd planering (forecasting). Se nästa bild, som visar på denna skillnad.

Backcasting svarar på frågan: Hur når vi den framtid vi önskar oss?

Forecasting svarar på frågan: Hur tror vi att framtiden kommer att bli?

Erfarenhetsmässigt vet vi att många har svårt att släppa nutiden och den väl inarbetade prognosstyrningsmetoden. För att lyckas detta är det viktigt att välja en tillräckligt avlägsen framtid, t.ex. år 2050.

Backcasting och forecasting

Backcasting (målstyrning):

Hur når vi den framtid
vi önskar oss?

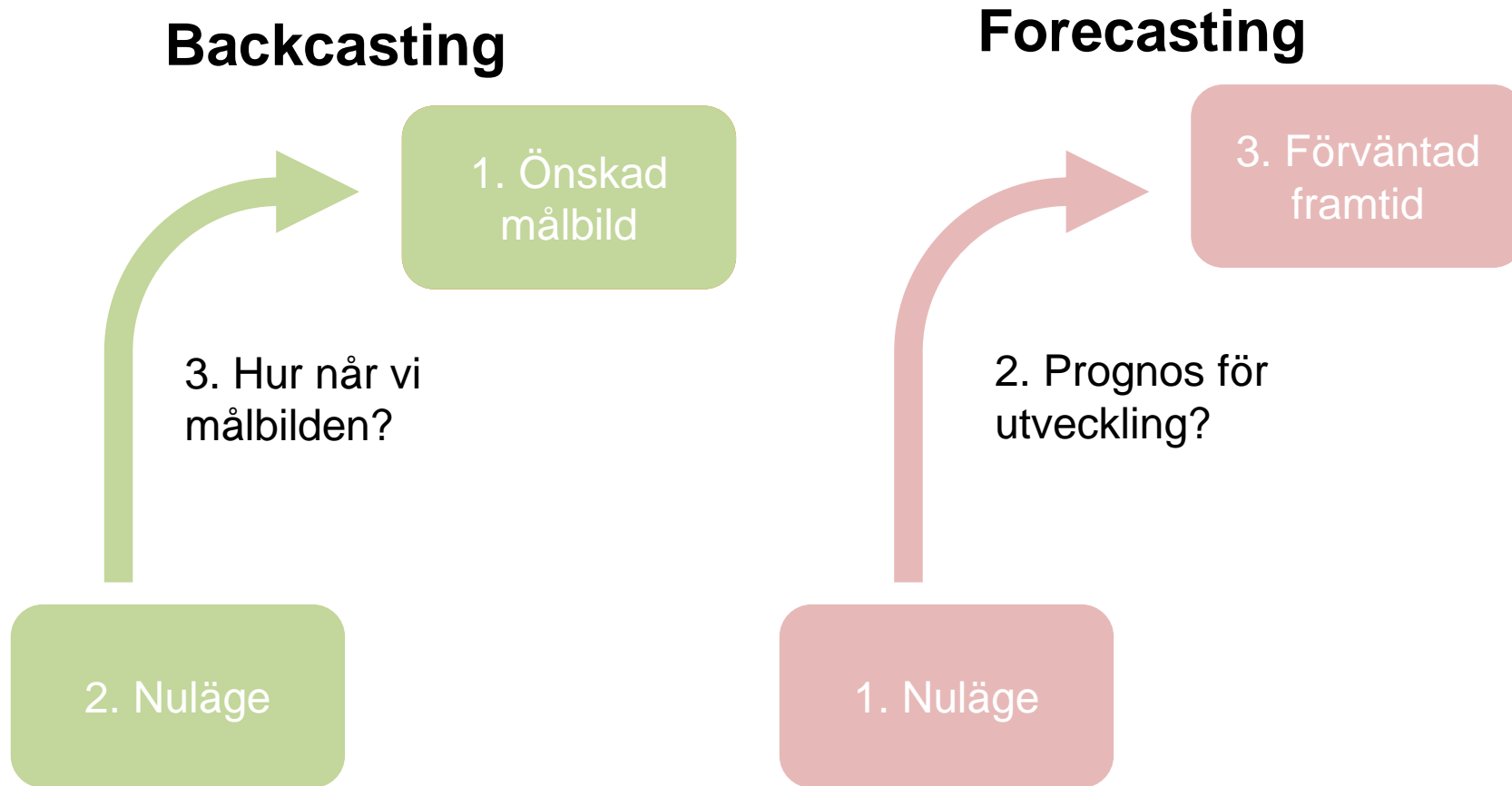
Forecasting (prognosstyrning):

Hur tror vi att
framtiden kommer att
bli?

Backcasting och forecasting

Värmlandsmetodiken och backcasting

Värmlandsmetodiken är en backcastingmetodik, med stort fokus på att definiera den önskade framtiden, se nästa bild.

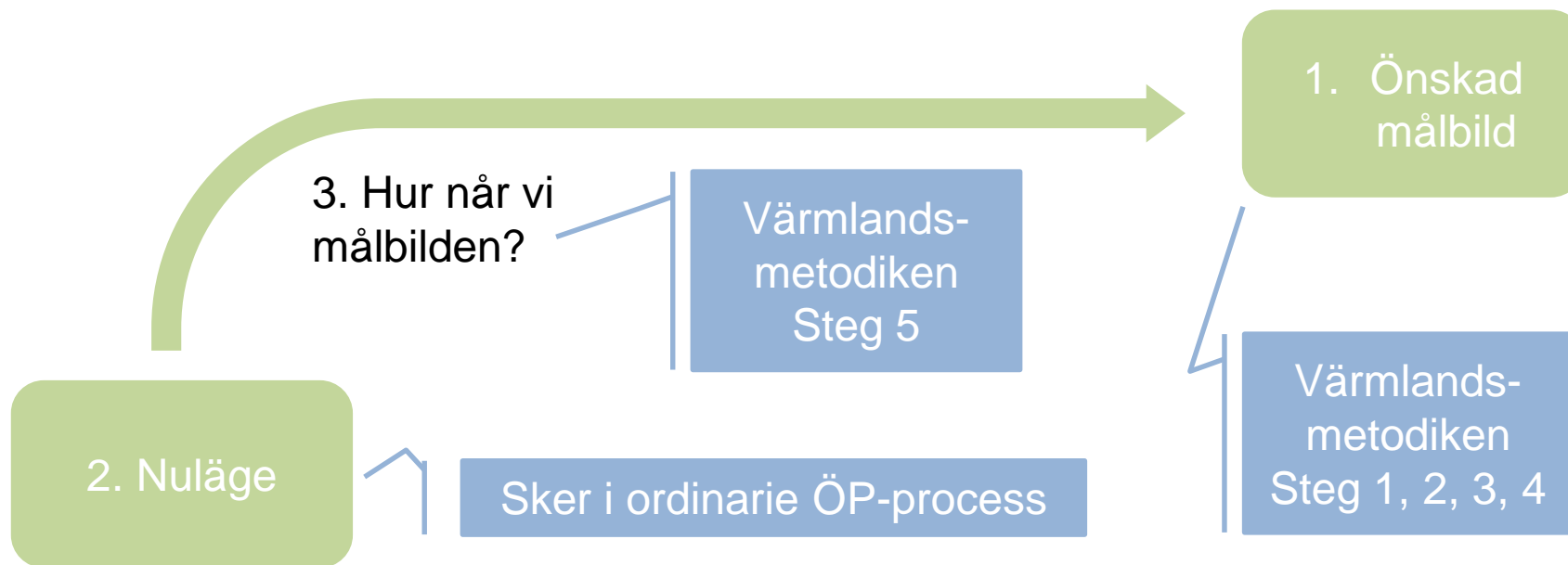
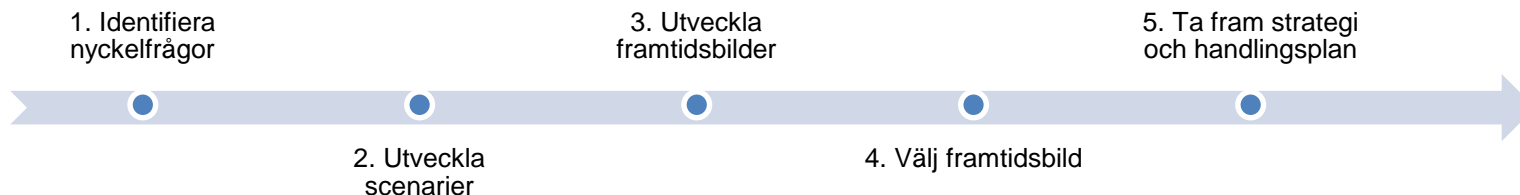
Notera att nulägesbeskrivningen görs i ordinarie ÖP-process/energi- och klimatstrategiprocess. Görs den inte där behöver den göras som en del av detta arbete.

Detta kan av många upplevas som frustrerande, att ägna så mycket tid åt hur en önskvärd framtid ska se ut, men erfarenheten visar att utmaningen ofta ligger i att få samsyn kring hur man önskar sig framtiden och att på riktigt förstå vad andra menar.

Arbetet med att definiera den önskade framtiden sker bl.a. genom scenarieplanering, vilket gör att Värmlandsmetodiken både är en backcastingmetodik och en scenariemetodik.

Värmlandsmetodiken och backcasting

METOD

För processledare:

Värmlandsmetodiken

- rumsliga klimataspekter

Värmlandsmetodiken består av fem steg som den utvalda gruppen ska arbeta med. Nedan följer en beskrivning av respektive steg:

Steg	Syfte	Resultat
1. Identifiera nyckelfrågor	Identifiera kriterier för en hållbar framtid	En lista med kriterier för en hållbar framtid
2. Utveckla scenarier	Undersöka hur olika möjliga framtider påverkar kommunen	Fyra scenarier
3. Utveckla framtidsbilder	Fördjupa bilden av vad respektive scenarier innebär på kartan, i ord och bild	Fyra kartor, fyra framtidsbilder i ord och/eller bild
4. Välj framtidsbild	Ett strukturerat samtal kring vad de olika scenarierna innebär och vad man önskar gå vidare med	En gemensamt prioriterad framtidsbild
5. Ta fram strategi och handlingsplan	Hitta vägar att gå mot den önskade framtiden	En strategi och en handlingsplan för klimatarbetet

Planera arbetet

Du är här i vägledningen:

- Bakgrund
- Metodbeskrivning
- **Planera arbetet**
- Beskrivning av respektive processteg
  1. Identifiera nyckelfrågor
  2. Utveckla scenarier
  3. Utveckla framtidsbilder
  4. Välj framtidsbild
  5. Ta fram strategi och handlingsplan

För processledare:

Hur skapas en lyckad process?

Värmlandsmetodiken kräver mycket av gruppdeltagarna. Dels ska de arbeta med personer som de kanske inte är vana att arbeta med och dels ska de arbeta med frågor som ligger utanför deras vanliga kompetensområde.

Detta kräver prestigelöshet, tillit och att våga släppa fram sin kreativa sida. Det kräver också en trygghet i att resultatet kommer att vara värt ansträngningen och att processen är den rätta för att nå det eftersträvade resultatet.

Därför är det viktigt att vara tydlig med processen och förutom att arbeta med de rena övningarna även lägga in moment som stöttar tillit, förtroende, kreativitet och glädje.

Värmlandsmetodiken uppehåller sig mycket i framtiden. Steg 1 och 2 är relativt abstrakta, vilket innebär att många känner sig förvirrade efter dessa steg. Det brukar klarna efter det att man arbetat med kartdelen i steg 3.

Berätta gärna det för gruppen, eftersom det då kan bli lättare att hantera. Undvik om möjligt att bryta processen efter steg 2.

För processledare:

Vem ska vi bjuda in?

Värmlandsmetodiken är ett verktyg för att föra en strukturerad dialog om prioriteringar avseende inriktning, varför det är önskvärt att alla viktiga funktioner deltar i samtalet. Vilka detta är varierar med de lokala förutsättningar. Med begränsat med tid kan inte alla delta i alla steg, varför det är viktigt att prioritera klokt för att få ut så mycket som möjligt av processen.

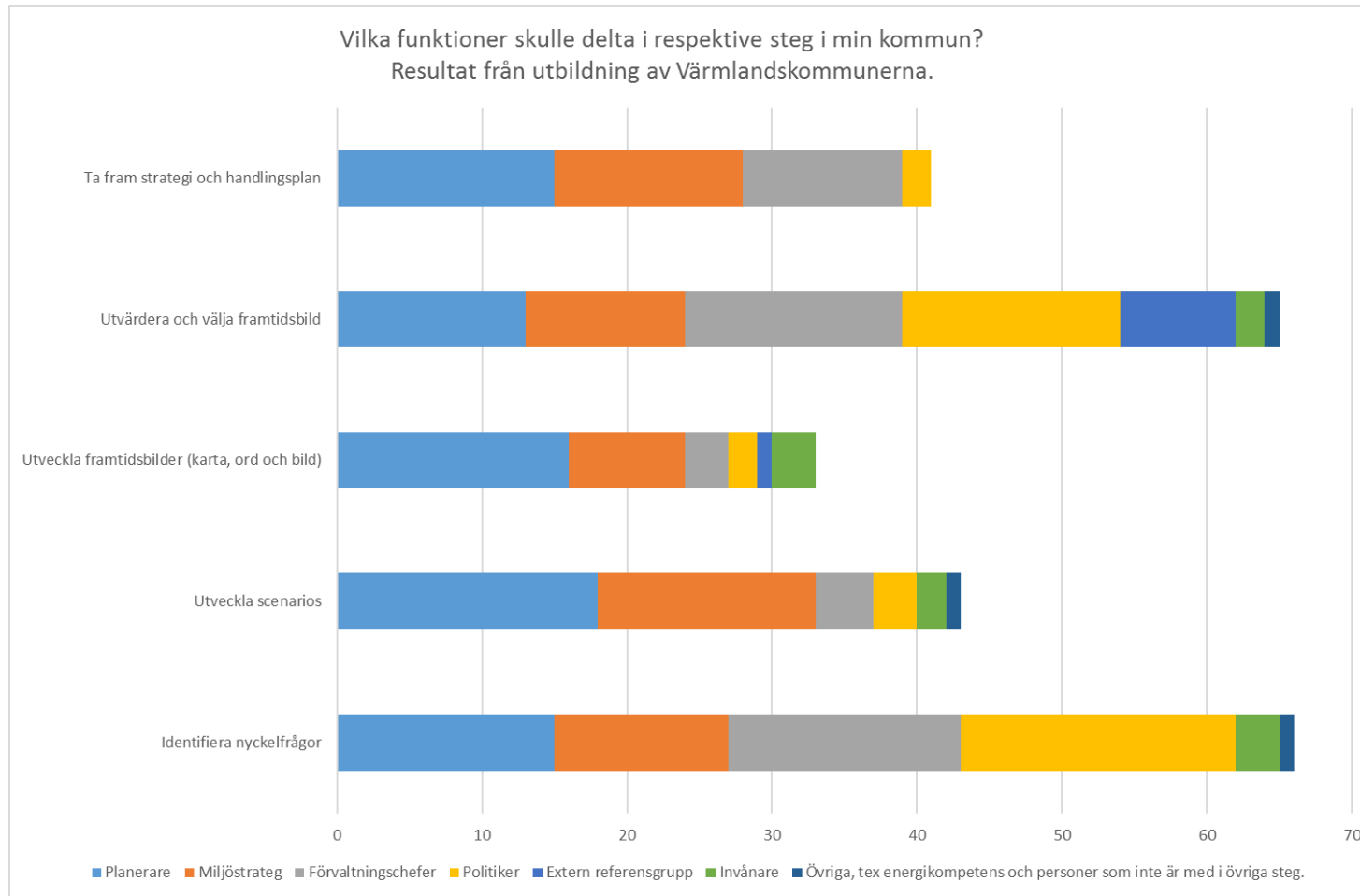
Värmlandskommunerna fick peka ut vilka funktioner de menade borde delta i respektive steg i deras kommun, vilket presenteras i nästa bild. Se det som ett diskussionsunderlag, inte ett facit, för arbetet i din kommun.

Ska den som är ansvarig för processen också delta i processen som sakkunnig, bör det övervägas om det går att arbeta med en extern processledare. Erfarenheten visar att det är svårt att ha dessa båda roller samtidigt.

För processledare:

Vem ska vi bjuda in?

Några kritiska moment och förslag på hantering

- Att skapa en bra gruppdynamik (lägg in egna övningar för detta)
- Fel människor deltar (förankring, förankring och förankring)
- Att släppa nutiden (välj ett år långt fram i tiden)
- Att släppa prognosstyrning (förklara skillnaden mellan mål- och prognosstyrning)
- Förvirringen efter steg 1 och 2 (förklara att det kan kännas så i detta steg. Undvik att bryta efter steg 2 om möjligt.)
- Processledaren splittras av att även vara intressent (ta hjälp av annan processledare)

För processledare:

Begrepp

- Backcasting: målstyrning
- Forecasting: prognosstyrning
- Scenario: en av flera möjliga tänkta utfall.
- Framtidsbild: här använt för att beskriva en illustration av ett scenario på karta, i ord eller bild.

Steg 1. Identifiera nyckelfrågor

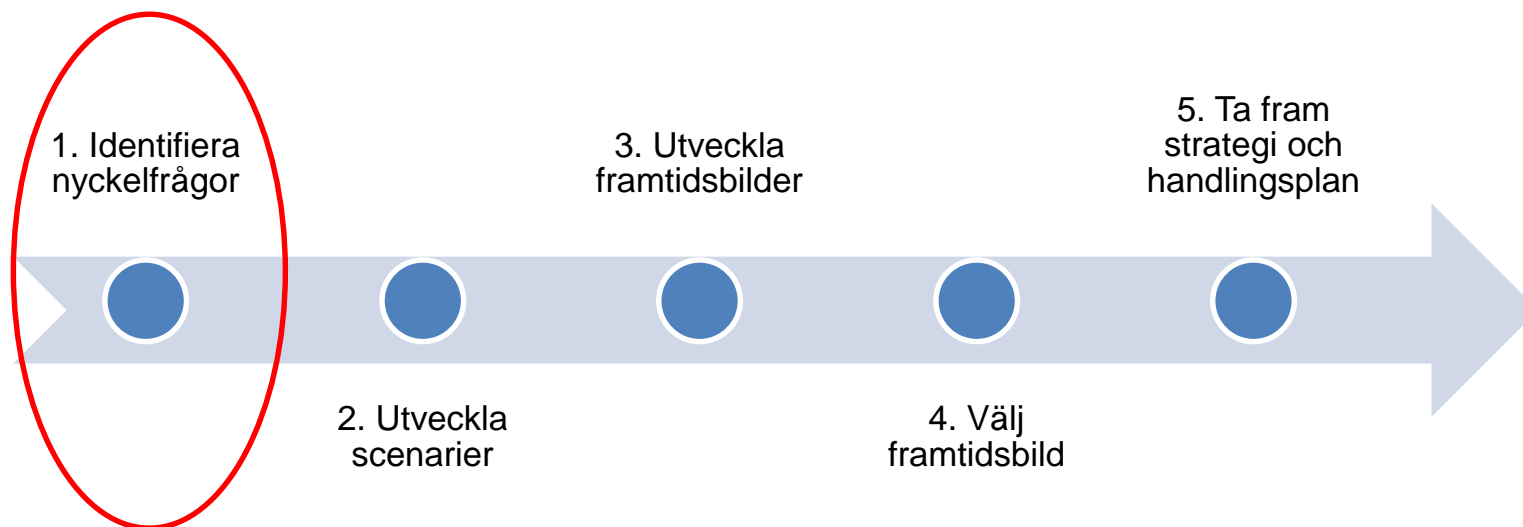
Du är här i vägledningen:

- Bakgrund
- Metodbeskrivning
- Planera arbetet
- Beskrivning av respektive processteg
  - **Identifiera nyckelfrågor**
  - 2. Utveckla scenarier
  - 3. Utveckla framtidsbilder
  - 4. Välj framtidsbild
  - 5. Ta fram strategi och handlingsplan

Steg 1. Identifiera nyckelfaktorer

NYCKEL-
FRÅGOR

Länsstyrelsen
Värmland

Energimyndigheten

Identifiera nyckelfaktorer

NYCKEL-
FRÅGOR

Övningens syfte:

Identifiera kriterier för en hållbar framtid.

Dessa kommer att användas i steg fyra för att utvärdera de framtagna framtidsbilderna, tillsammans med ett kriterium för hur väl scenariot styr mot minskad klimatpåverkan.

Genomförande av övningen:

Använd kommunens vision för att identifiera fem till sju nyckelfrågor. Välj nyckelfrågor som kan påverkas av fysisk planering, och därmed relevanta för översiktsplaneringen. Om det är svårt att prioritera, välj de nyckelfrågor som påverkas av klimatåtgärder.

Tidsåtgång: ca en timme.

Säkerställ att rätt kommunalt dokument används. Är det vision, strategi, ÖP, miljömålsprogram? Alla måste vara överens.

Alternativ variant:

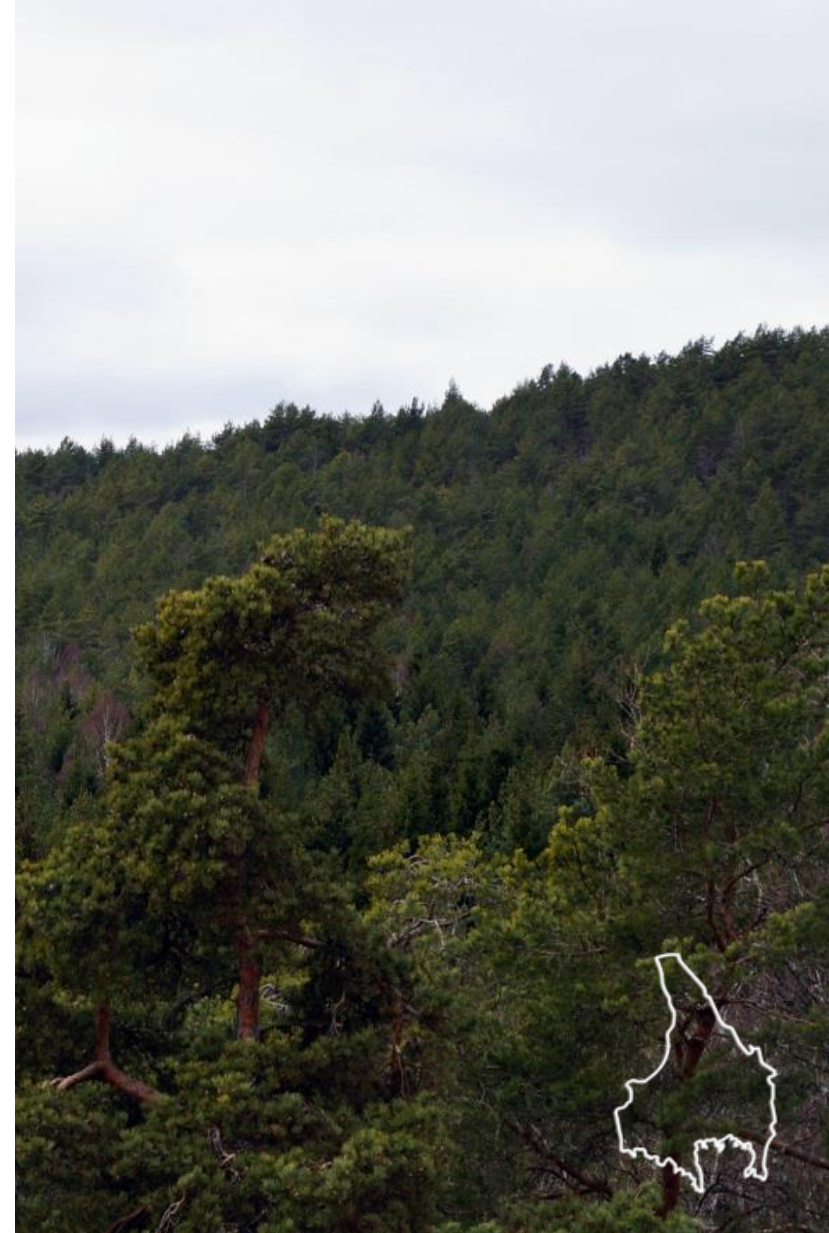
Samla kommunala tjänstemän och politiker för att gemensamt identifiera viktiga frågor för kommunen i en egen workshop. Ett betydligt större arbete, men ger bättre förankring.

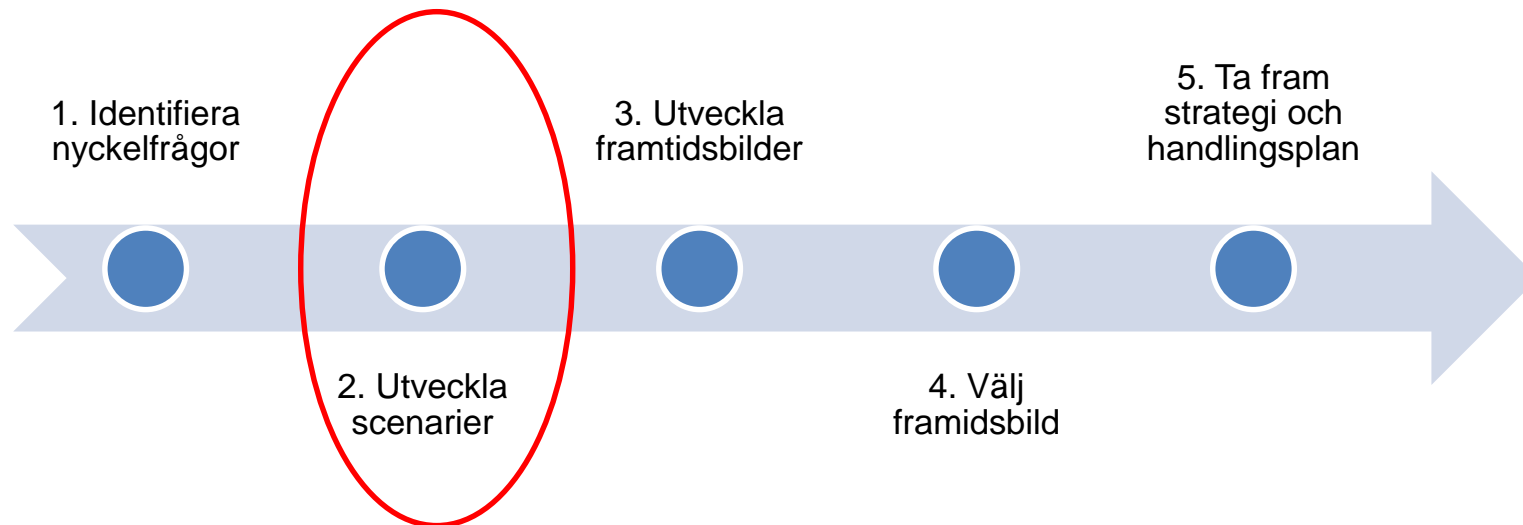
Steg 2. Utveckla scenarier

Du är här i vägledningen:

- Bakgrund
- Metodbeskrivning
- Planera arbetet
- Beskrivning av respektive processteg
  1. Identifiera nyckelfrågor
→ **Utveckla scenarier**
  3. Utveckla framtidsbilder
  4. Välj framtidsbild
  5. Ta fram strategi och handlingsplan

Steg 2. Utveckla scenarier

Förutsättningar:

- Året är 2045**
- Fokus på fysisk planering**

För processledare:

Förutsättningar

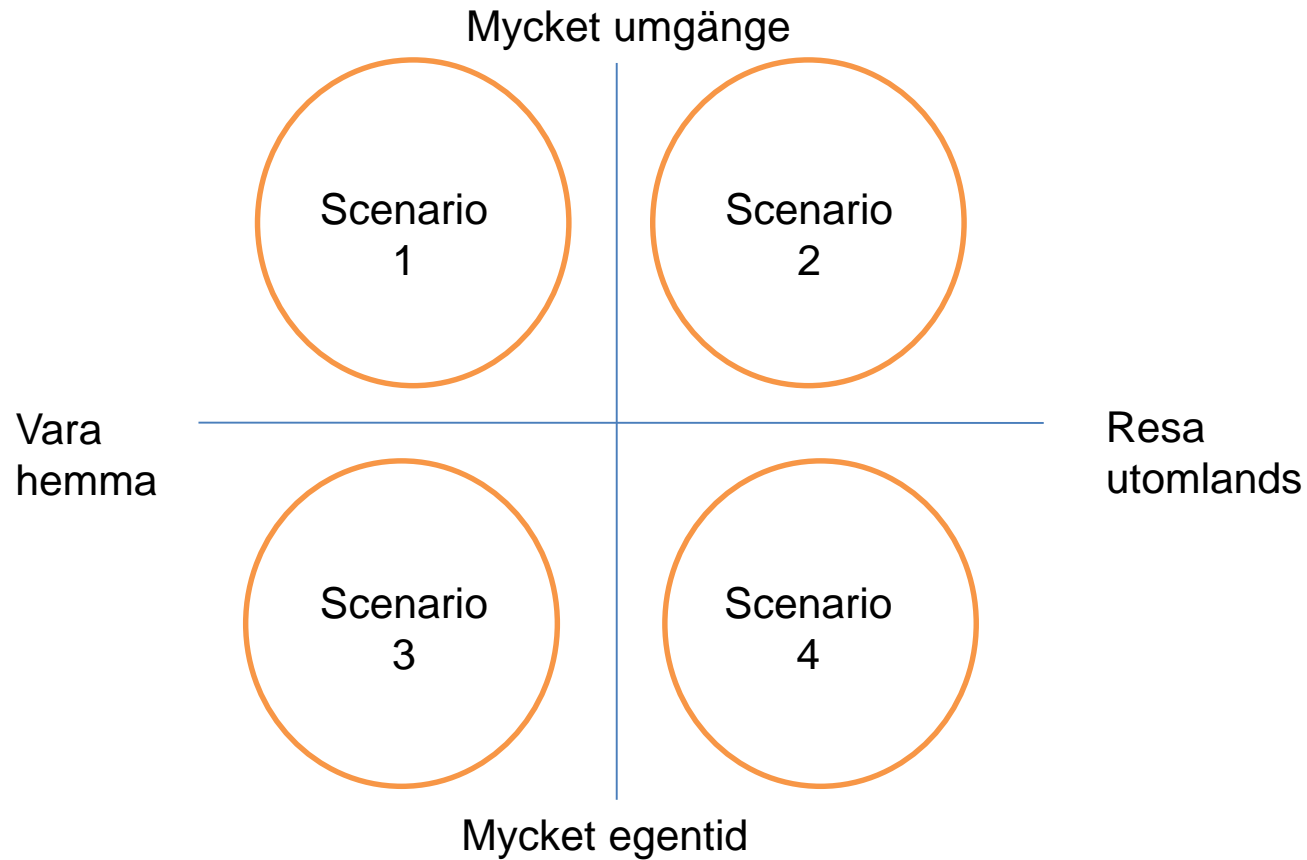
Detta är exempel på förutsättningar. Varje kommun måste väja sina egna förutsättningar.

Dessa förutsättningar ska gälla i samtliga scenarier som tas fram.

Exempel: Fyra scenarier för en bra semester

SCENARIER

Exempel: Fyra scenarier för en bra semester

Detta är exempel på ett scenariekor. På varje axel finns ett skala. Exemplet med semester är valt för att inte styra in deltagarna på ett specifikt planeringsspår.

Backcastingmetodik är utvecklad för att arbeta med skalor som kommunen har rådighet över (tex tätt/glest, storskaligt/småskaligt, flerkärnigt/enkärnigt).

Alternativ:

Arbeta med motsatspar som kommunen inte har rådighet över, dvs hur olika omvärldsförändringar kan påverka kommunen. Exempel ur ett planeringsperspektiv tex digitaliseringsgrad, marknads- eller styrmedelsdriven utveckling, befolkningsökning/minskning). Väljer man detta alternativ måste man vara medveten om att syftet med hela processen ändras från en backcastingprocess till en forecastingprocess.

SCENARIER

Exempel på parametrar i scenariekurs

SCENARIER

- från utbildning med värmlandskommunerna

Länsstyrelsen
Värmland

Energimyndigheten

Utveckla scenarier

Övningens syfte

Undersöka hur olika möjliga framtider påverkar kommunen och ta fram fyra scenarier. Dessa scenarier är extremer som illustrerar skillnader mellan olika utvecklingsinriktningar.

Genomförande av övningen:

1. Välj parametrar att arbeta med på de två axlarna. Tänk på att kommunen ska ha rådighet att påverka parametrarna.
2. Måla upp ett scenario för var och en av de fyra kombinationerna för kommunen. Var så konkreta som möjligt.

Utveckla scenarier

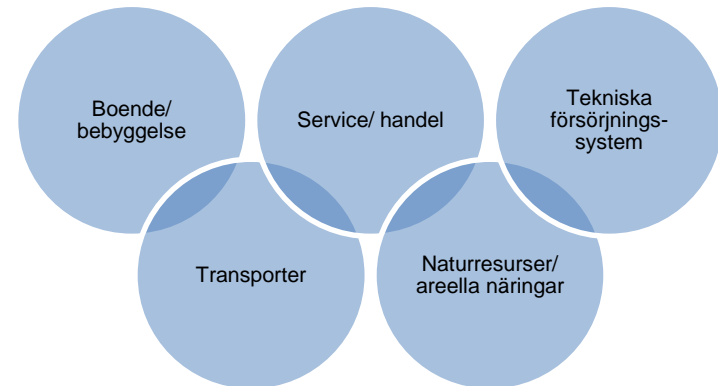
Tidsåtgång: ca 2 timmar

Här är det viktigt att konkretisera arbetet i så hög utsträckning som möjligt.

Går arbetet trögt kan några områden att arbeta med stoppas in, se bilden nedan. Dessa områden var viktiga i Värmland, kanske är det andra i din kommun?

Tips:

Många deltagare känner sig förvirrade efter detta steg. Det kan vara bra att påpeka detta för deltagarna, så att de är beredda på det. Om möjligt, fortsätt med nästa steg vid samma tillfälle, för att slippa lämna deltagarna i detta tillstånd.

Steg 3. Utveckla framtidsbilder

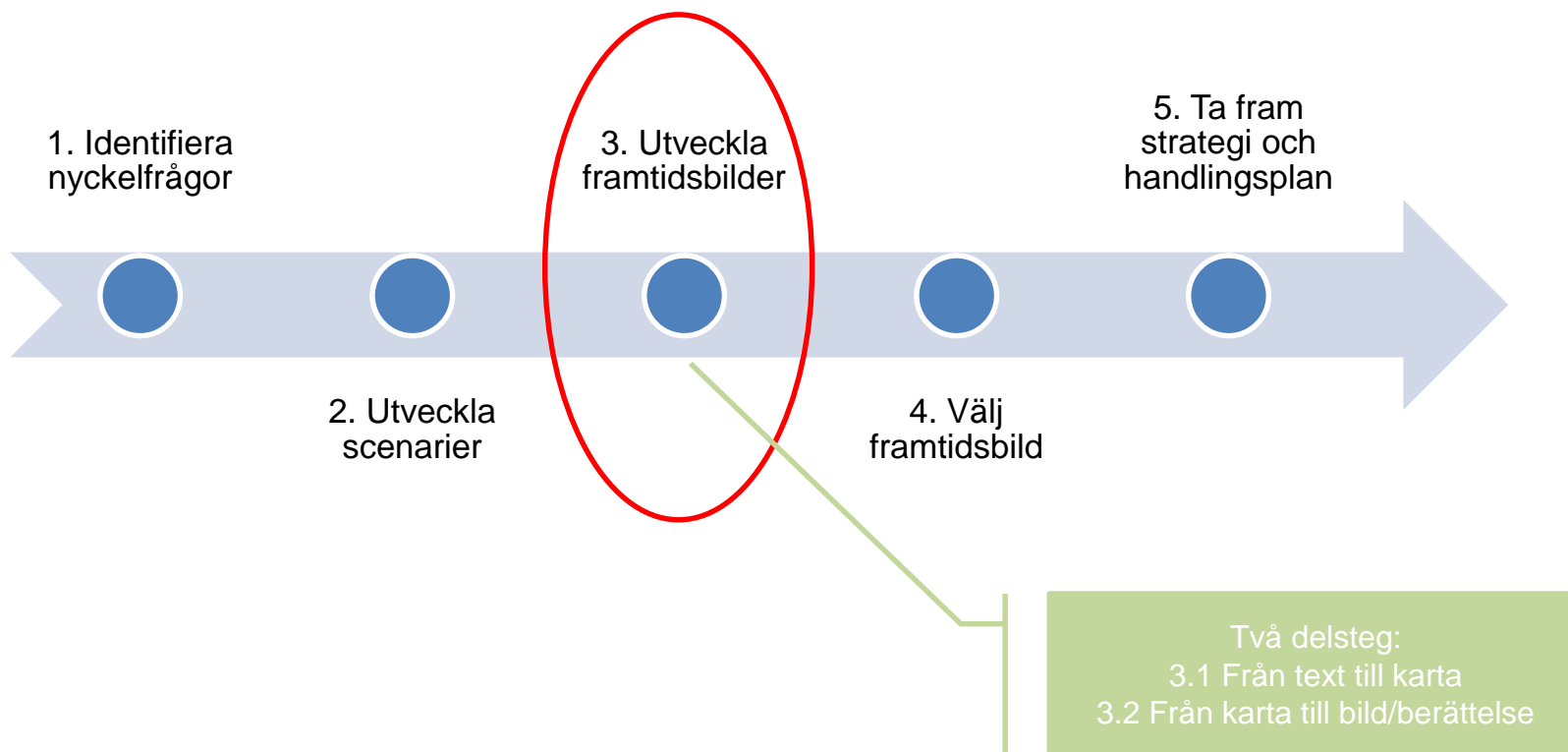
Du är här i vägledningen:

- Bakgrund
- Metodbeskrivning
- Planera arbetet
- Beskrivning av respektive processteg
  1. Identifiera nyckelfrågor
  2. Utveckla scenarier
  - **Utveckla framtidsbilder**
  4. Välj framtidsbild
  5. Ta fram strategi och handlingsplan

Steg 3. Utveckla framtidsbilder

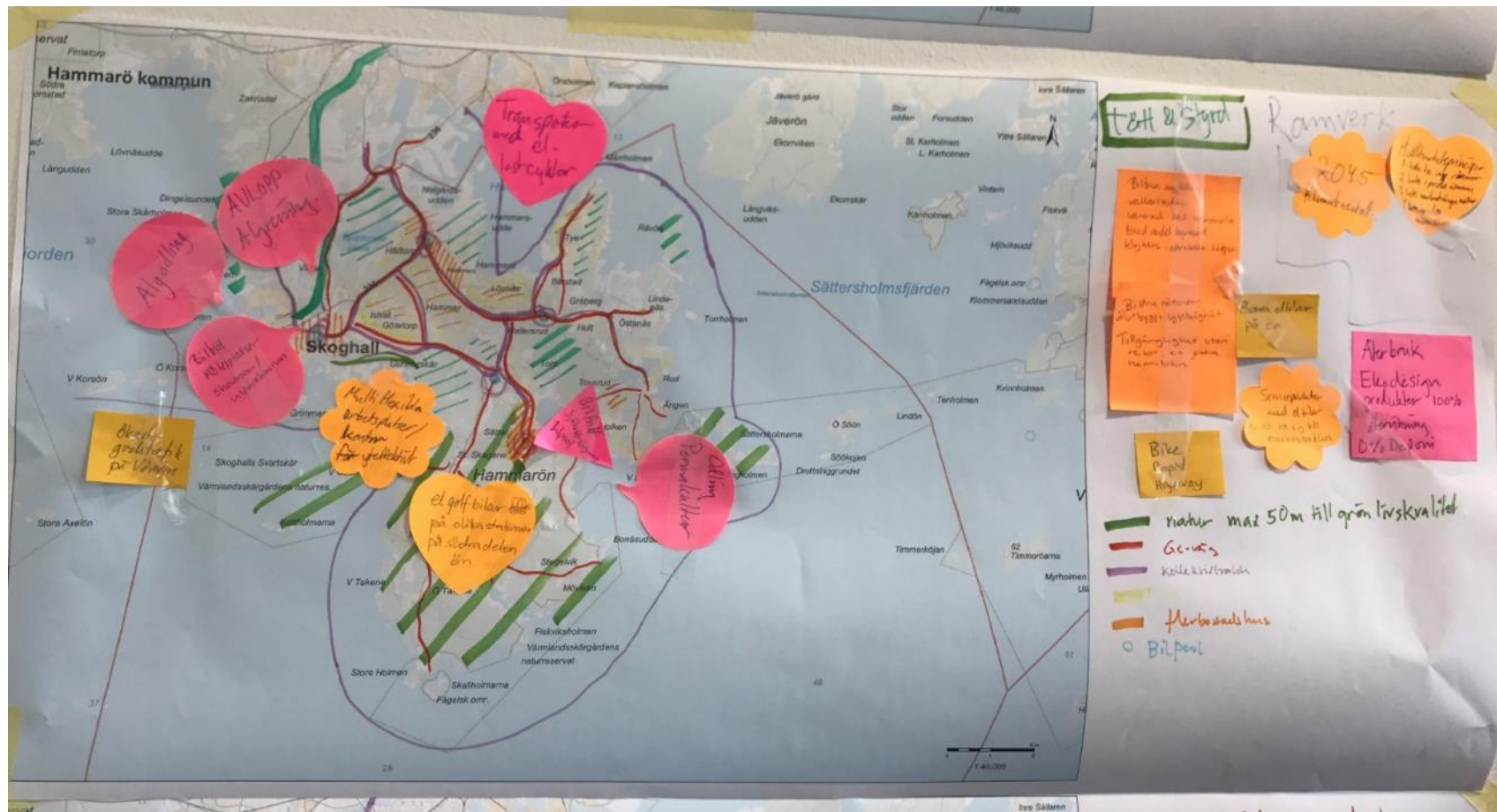
FRAMTIDS-
BILDER

Steg 3.1. Från text till karta

FRAMTIDS-
BILDER

Bilden är tagen från en utbildning, dvs speglar inte Hammarö kommuns faktiska planering.

Steg 3.1. Från text till karta

FRAMTIDS-
BILDER

Övningens syfte:

Konkretisera de fyra scenarierna på kartor.

Genomförande av övningen

Visualisera de fyra scenarierna på varsin karta. Var så konkreta som möjligt.

Länstyrelsen
Värmland

För processledaren:

Steg 3.1. Från text till karta

Tidsåtgång: ca 3 timmar

Denna övning är central i metodiken och det är viktigt att den ges tillräckligt med tid. Det är ofta här deltagarna får en aha-upplevelse, så efter denna övning kan man med fördel bryta, om processen ska delas i flera delar.

Tips: För att stärka deltagarnas kreativa självförtroende kan man inleda denna övning med en skissövning om så önskas.

Tillgång till lekfulla verktyg som roliga post it-lappar, pennor och kritor i olika färger öppnar upp för en lekfull attityd.

Steg 3.2. Från karta till bild eller berättelse

Bilden är tagen från en utbildning, den speglar inte Hammarö kommuns faktiska planering.

Steg 3.2. Från karta till bild eller berättelse

Övningens syfte:

Konkretisera de fyra scenarierna på ytterligare och zooma in från kommunkartan till gaturummet vardagslivet.

Genomförande av övningen

Välj en av nedanstående alternativ.

ALT 1. BILD

Skapa en ögonblicksbild. Skissa så detaljerat som möjligt på hur det ser ut.

ALT 2. BERÄTTELSE

Beskriv hur vardagen i respektive scenario ser ut. Skriv en berättelse om dagen.

För processledaren:

Steg 3.2. Från karta till bild eller berättelse

Tidsåtgång: ca 2 timmar

Denna övning skapar en djupare förståelse för framtidsbilden och underlättar samsyn kring scenarierna. Den visar också en mer inzoomad bild av framtidsbilden och aspekter som inte syns på en karta kan fångas upp.

Alternativ: Anlita en illustratör för att visualisera framtidsbilderna.

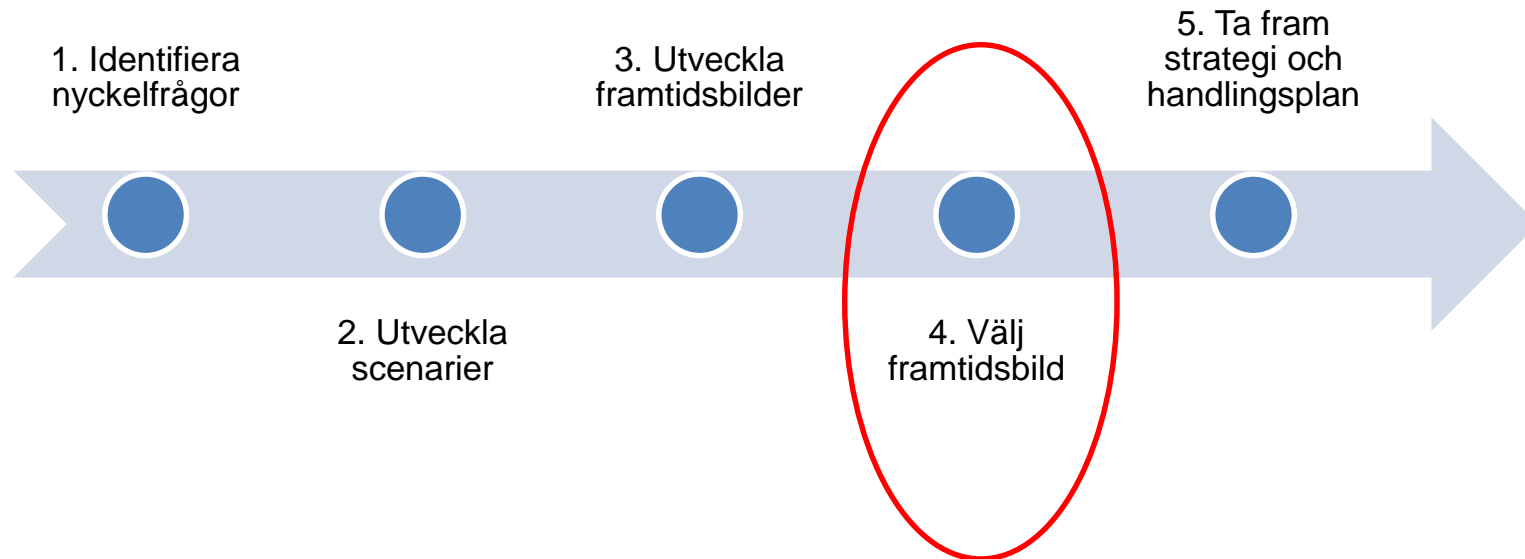
Steg 4. Välj framtidssbild

Du är här i vägledningen:

- Bakgrund
- Metodbeskrivning
- Planera arbetet
- Beskrivning av respektive processteg
  1. Identifiera nyckelfrågor
  2. Utveckla scenarier
  3. Utveckla framtidssbilder
  - **Välj framtidssbild**
  5. Ta fram strategi och handlingsplan

Steg 4. Välj framtidsbild

Steg 4. Välj framtidsbild

Övningens syfte:

Ett strukturerat samtal kring vad de olika framtidsbilderna innebär och vilken framtidsbild man önskar gå vidare med.

Genomförande av övningen

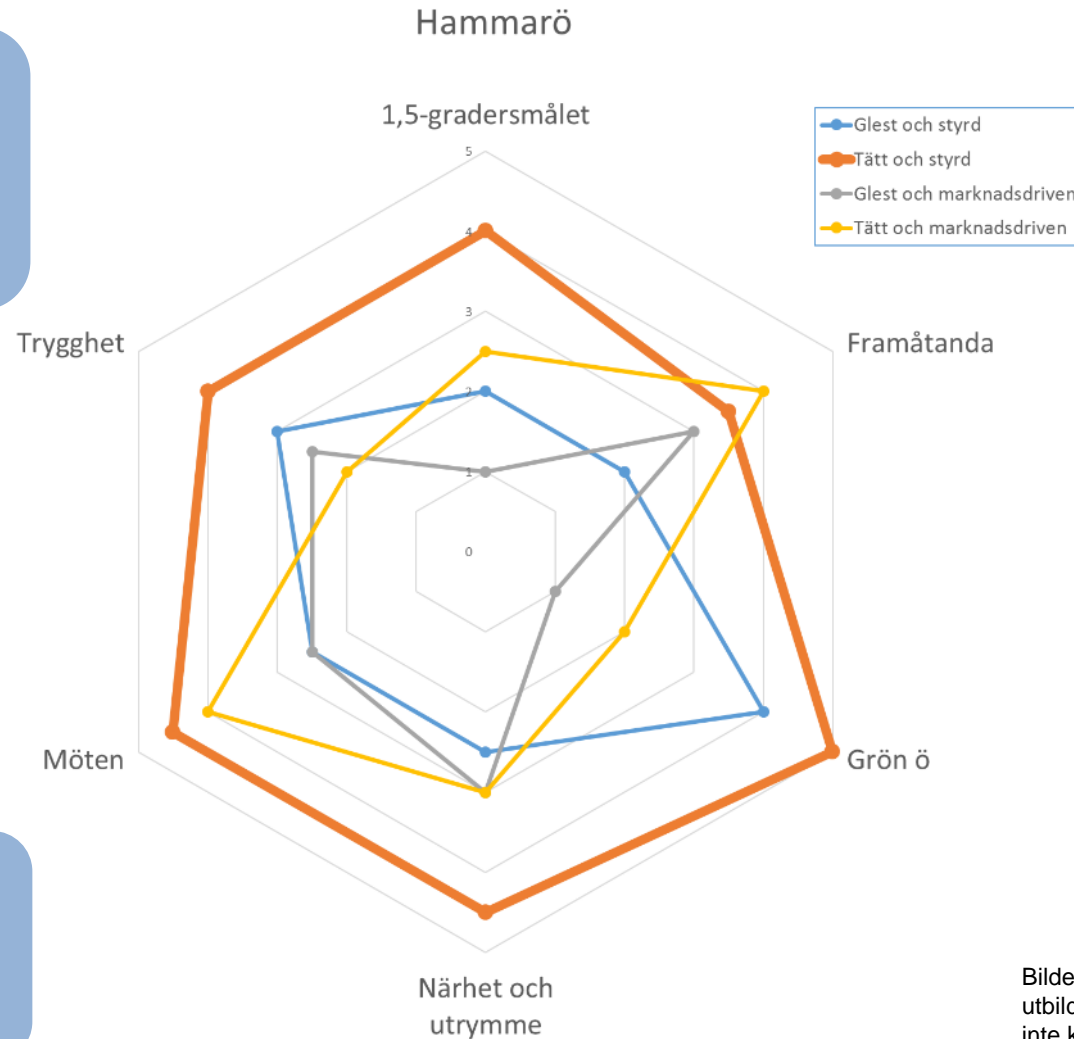
1. Utvärdera era fyra framtidsbilder i spindeldiagrammen.
2. Välj ett av scenarierna, eller en kombination av dessa, som er framtidsbild att arbeta vidare med.
3. Markera vald framtidsbild i diagrammet.

Väljs en kombination av framtidsbilder behöver detta illustreras på karta även för denna nya framtidsbild. Detta för att ha ett underlag i de kommande stegen.

Exempel på utvärdering av framtidsbilder

VÄLJ
FRAMTID

Skalan visar hur väl scenariot uppfyller en nyckelfråga.
1= Inte alls
5= Mycket väl

På axlarna finns kommunens nyckelfrågor samt klimatmålet.

Bilden är tagen från en utbildningsövning, den speglar inte kommunens planering.

Länsstyrelsen
Värmland

För processledaren:

Välj framtidsbilder

Tidsåtgång: ca 2 timmar

I denna process är det önskvärt att kommunens olika funktioner, kopplade till nyckelfrågorna deltar, för att säkerställa att gruppen besitter rätt kompetens.

Alternativ: Använd viktning för att välja framtidsbild. Olika nyckelfrågor kan vara olika viktiga för kommunen, varför en viktning kan användas. Väljer man denna variant bör viktningen ske redan när man tar fram nyckelfrågorna. Med hjälp av viktningen och utvärderingen får gruppen fram vilken framtidsbild som bäst uppfyller kommunens vision. Nackdelen med denna metod är att utrymmet för dialog och därmed samsyn minskar.

Tips: Spindeldiagram gör enkelt med hjälp av diagramfunktionen i Excel.

Steg 5.

Ta fram strategi och handlingsplan

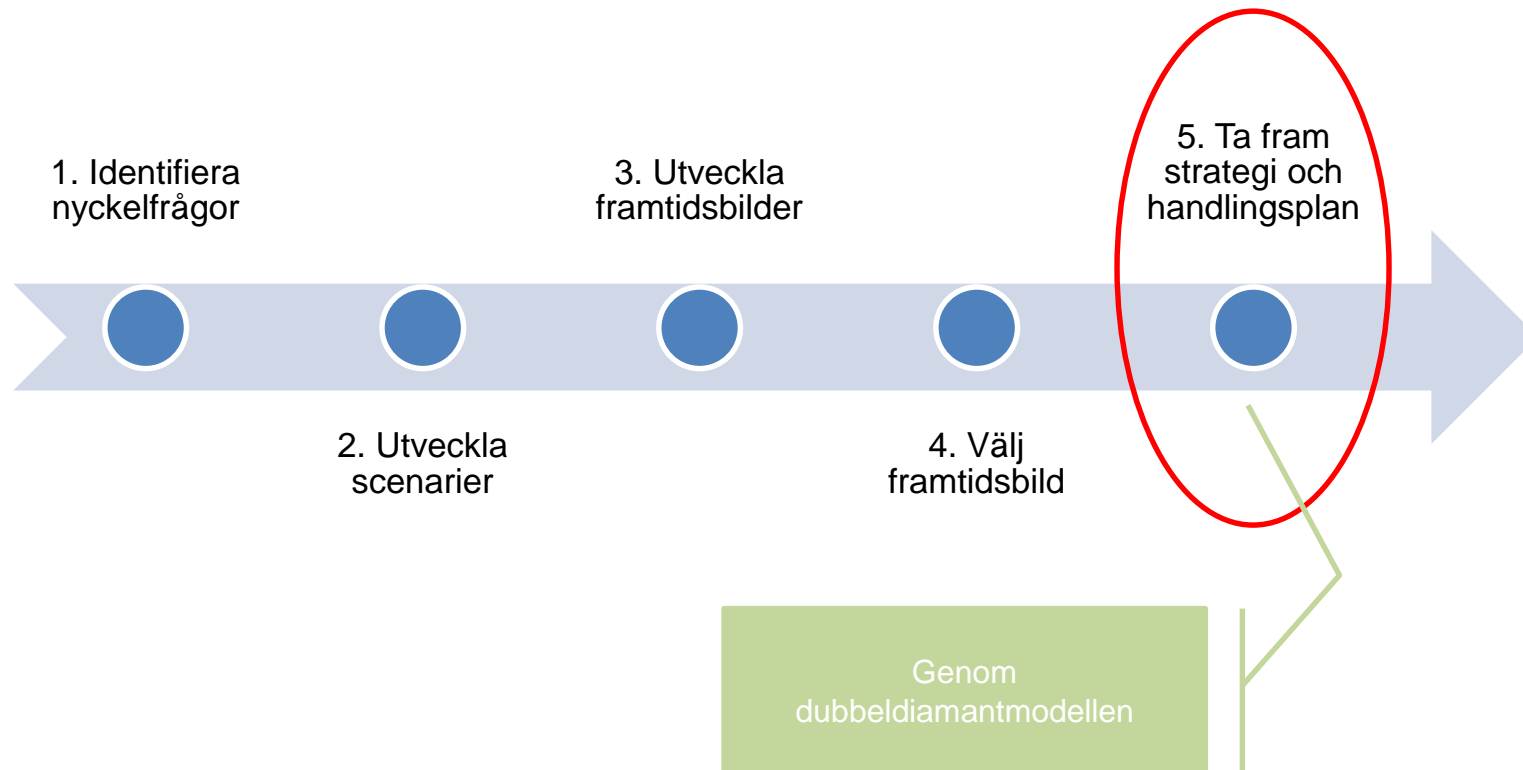
Du är här i vägledningen:

- Bakgrund
- Metodbeskrivning
- Planera arbetet
- Beskrivning av respektive processteg
  1. Identifiera nyckelfrågor
  2. Utveckla scenarier
  3. Utveckla framtidsbilder
  4. Välj framtidsbild

→ **Ta fram strategi och handlingsplan**

Steg 5. Ta fram strategi och handlingsplan

Steg 5. Strategi och handlingsplan

Övningens syfte:

Hitta vägar och insatsområden för att gå mot den önskade framtiden

Genomförande av övningen:

1. Förstå och utforska skillnader mellan nuläget och år 2045
2. Definiera och formulera: VAD behöver hända för att nå den önskade framtidsbilden?
3. Idégenerera insatser: HUR ser man till att det som behöver hända faktiskt händer?
4. Handlingsplan: Prioritering av insatsområden, samt fördjupning av prioriterade insatsområdena och placering på tidslinje mellan nuläget och 2045

Dubbeldiamantmodellen

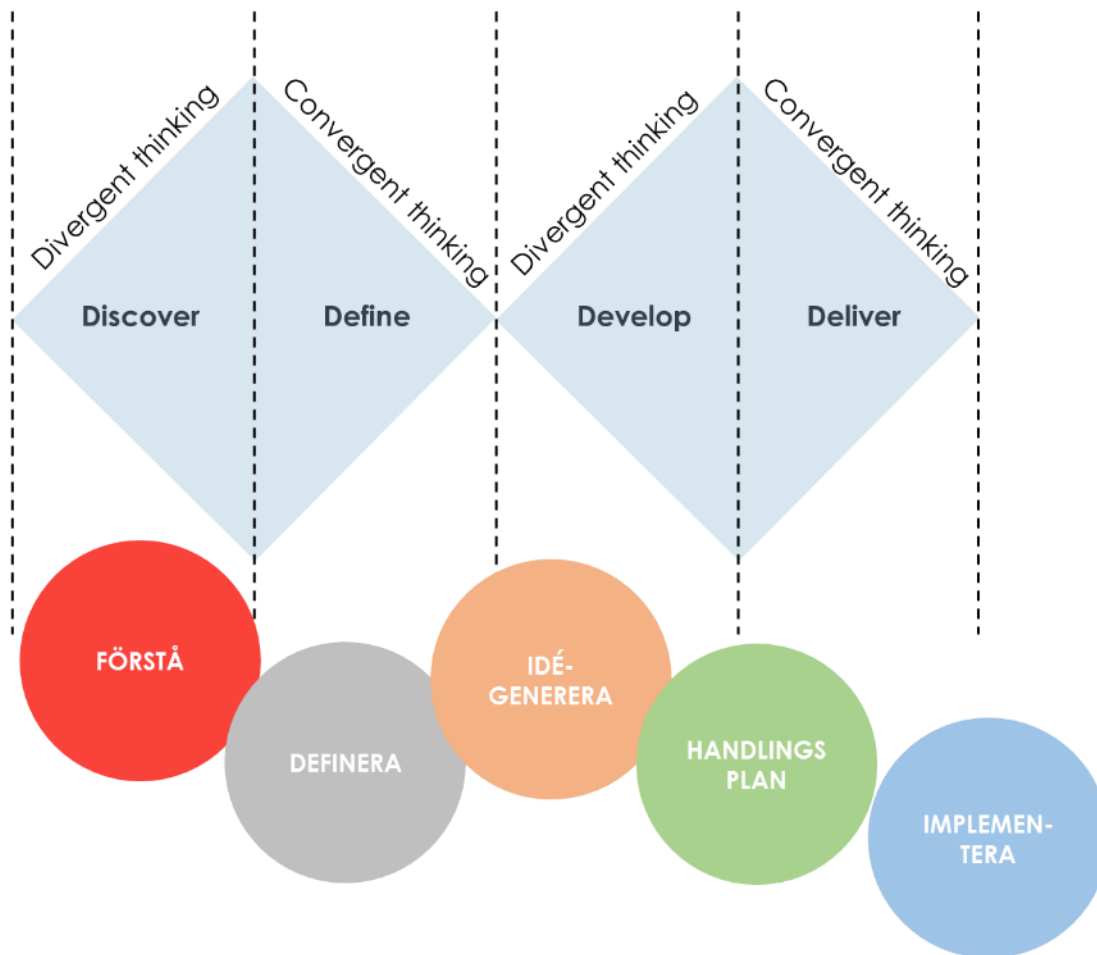
För att en handlingsplan ska vara verkningsfull är det viktigt att den innehåller åtgärder som faktiskt löser problemen eller hanterar de möjligheter som finns. För att en handlingsplan ska vara verkningsfull och långsiktigt hållbar behöver dess innehåll (d.v.s. lösningar, åtgärder, etc.), utgå från väldefinierade utmaningar samt faktiska behov hos målgruppen. Definieras utmaningarna/möjligheterna felaktigt eller vagt, finns risken att fokus hamnar på fel saker eller att bra och innovativa lösningar bortses ifrån.

Det är bra att spendera ganska mycket tid i förstå- och definitionsfasen, det ger en bra grund att stå på när insatsområden ska tas fram.

Ett tips är att använda "dubbeldiamant-modellen" som övergripande process för övningen. Den går ut på att skilja en utforskande/öppen fas mot en mer fokuserad/definierande fas. Kortfattat handlar det om att se till att insikter/idéer inte ska värderas samtidigt som de dyker upp. Processen skiljer därför exempelvis på idégenerering och prioritering.

Förslag på förhållningssätt för en bra process:

- satsa på volym
- skjut upp bedömning
- ett samtal i taget
- kör på med visualisering
- använd rubriker
- alltid **OCH** aldrig **MEN** (addera till andras idéer)
- håll er till ämnet
- uppmuntra galna idéer
- team is everything!

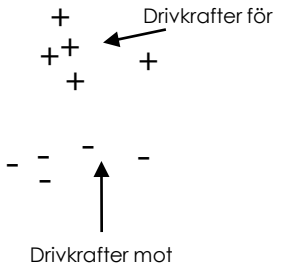

Övergripande process

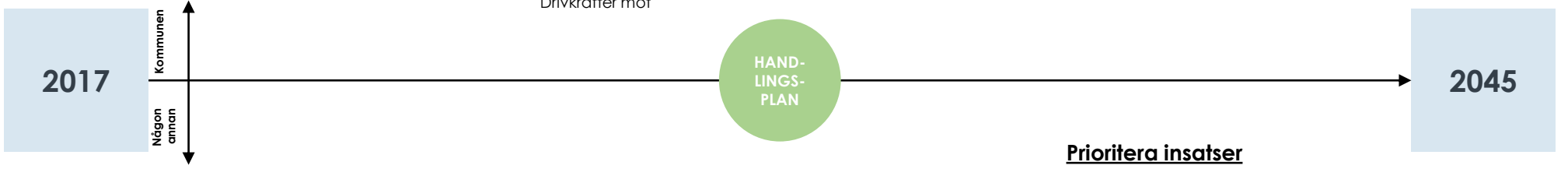
Vi rekommenderar att ha färdiga mallar för deltagarna att använda. Det blir enklare att få struktur på arbetet och samlar all information på ett ställe. Nedan är ett förslag på mall som användes vid sista utbildningstillfället med värmlandskommunerna (utskriftstorlek A0). Deltagarna ombads att placera sin önskade framtidsbild till höger (2045) samt sitt nuläge till vänster (2017). Nuläget kan vara i form av ÖP-kartor, kommunstrategier, etc.

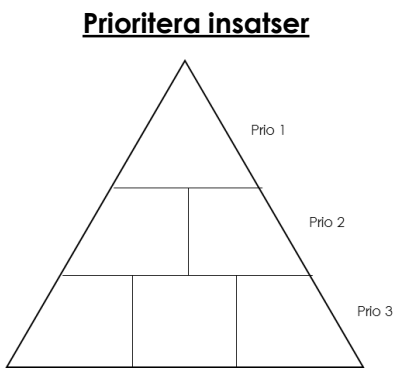
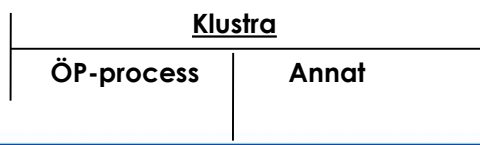
Anteckningar
 # Största skillnaderna?
 # Behov?
 # Viktiga insikter?
 # etc.

Problemformulering
 # största och/eller viktigaste utmaningarna/möjligheterna för att nå vår framtidsbild för år 2045

Brainstorm - insatsområden
 Utgå från problemformuleringen

För processledaren:

Strategi och handlingsplan

Material

- Utskrivna mallar (A0-storlek)
- Utskrivna mallar för insatsområden (A5-storlek)
- Massor av post-it lappar
- Olika typer av pennor
- Tejp/häftmassa
- Material som kan beskriva nuläget
- Material från föregående träff (vald framtidsbild)

Lokal

- Det krävs mycket väggyta, så se till att vara i en lokal med möjlighet att använda väggarna
- Bra om det går att få till lite utrymme mellan grupperna (flera rum?)

Upplägg (procent av total workshoptid)

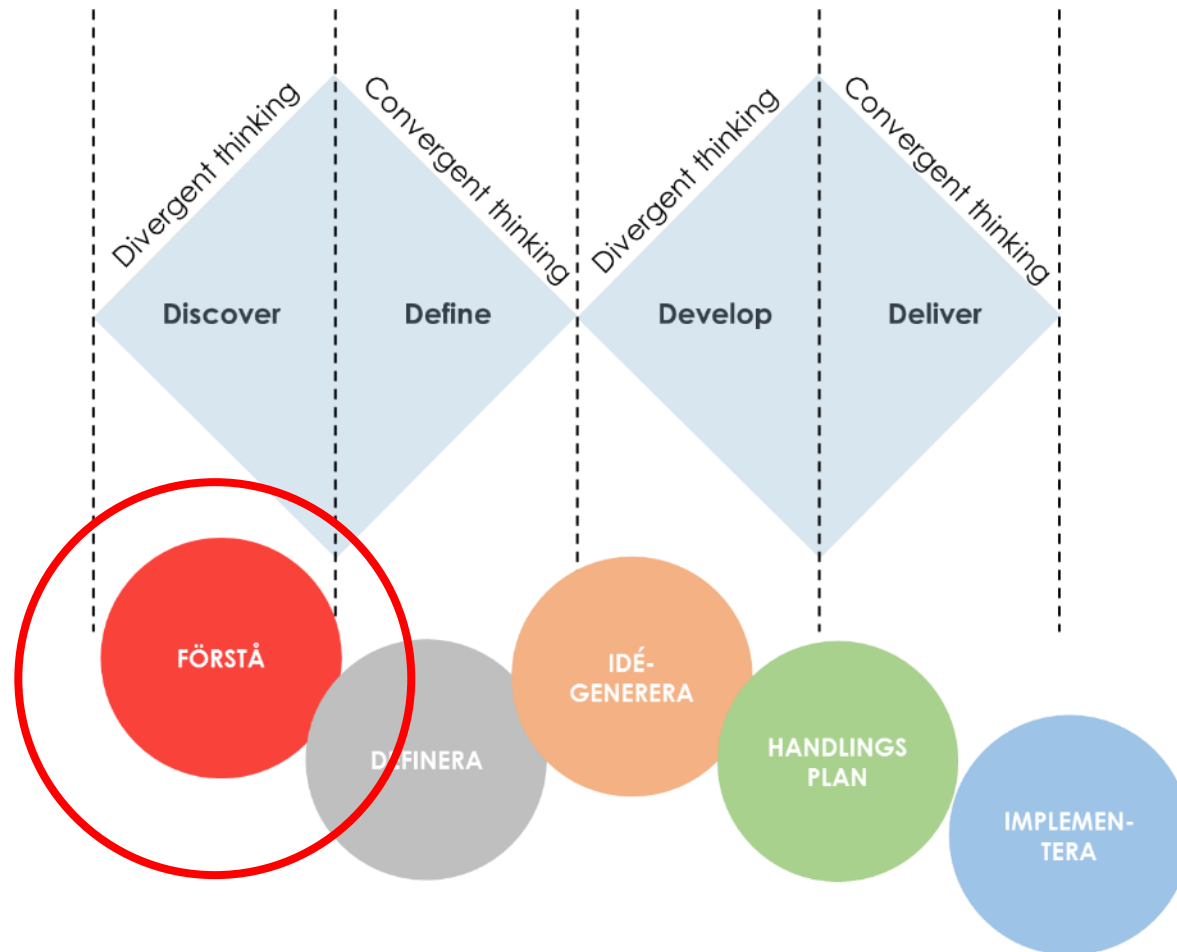
Tidsåtgång, cirka 2h exkl. inledning och avslutande reflektioner

- Förstå = 15%
- Definiera = 10%
- Idégenerera = 30%
- Handlingsplan = 45%

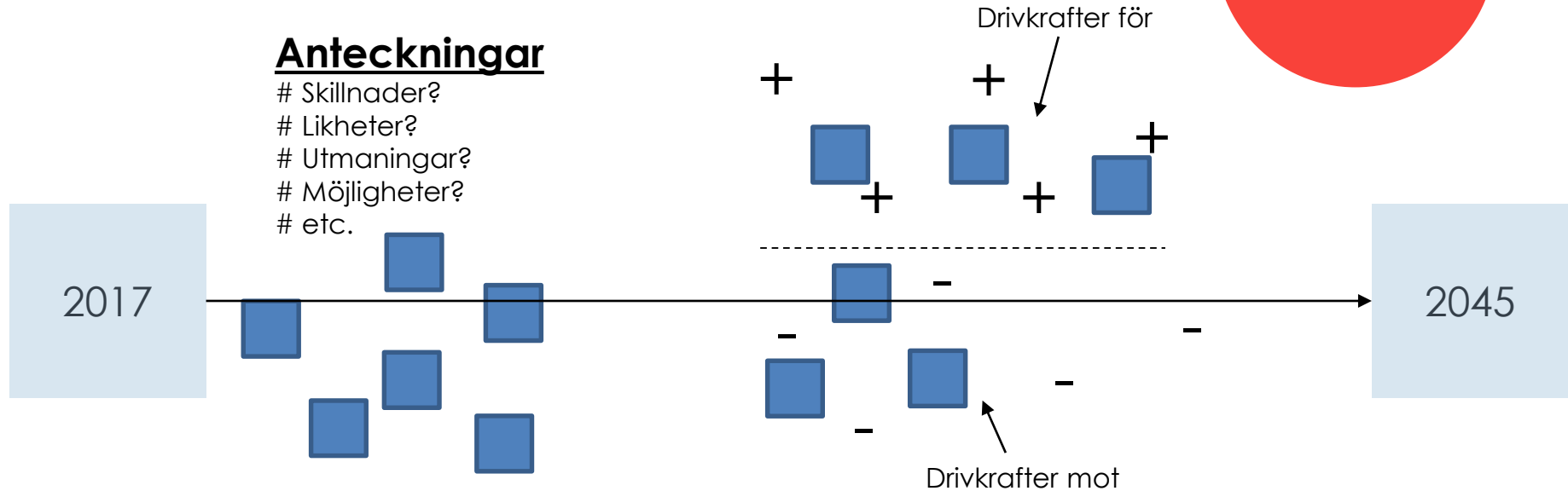
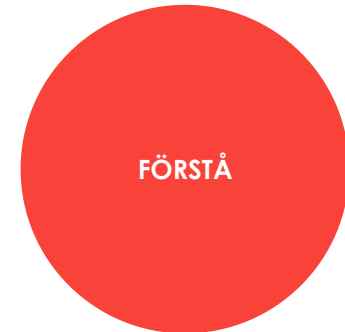

Dubbeldiamantmodellen

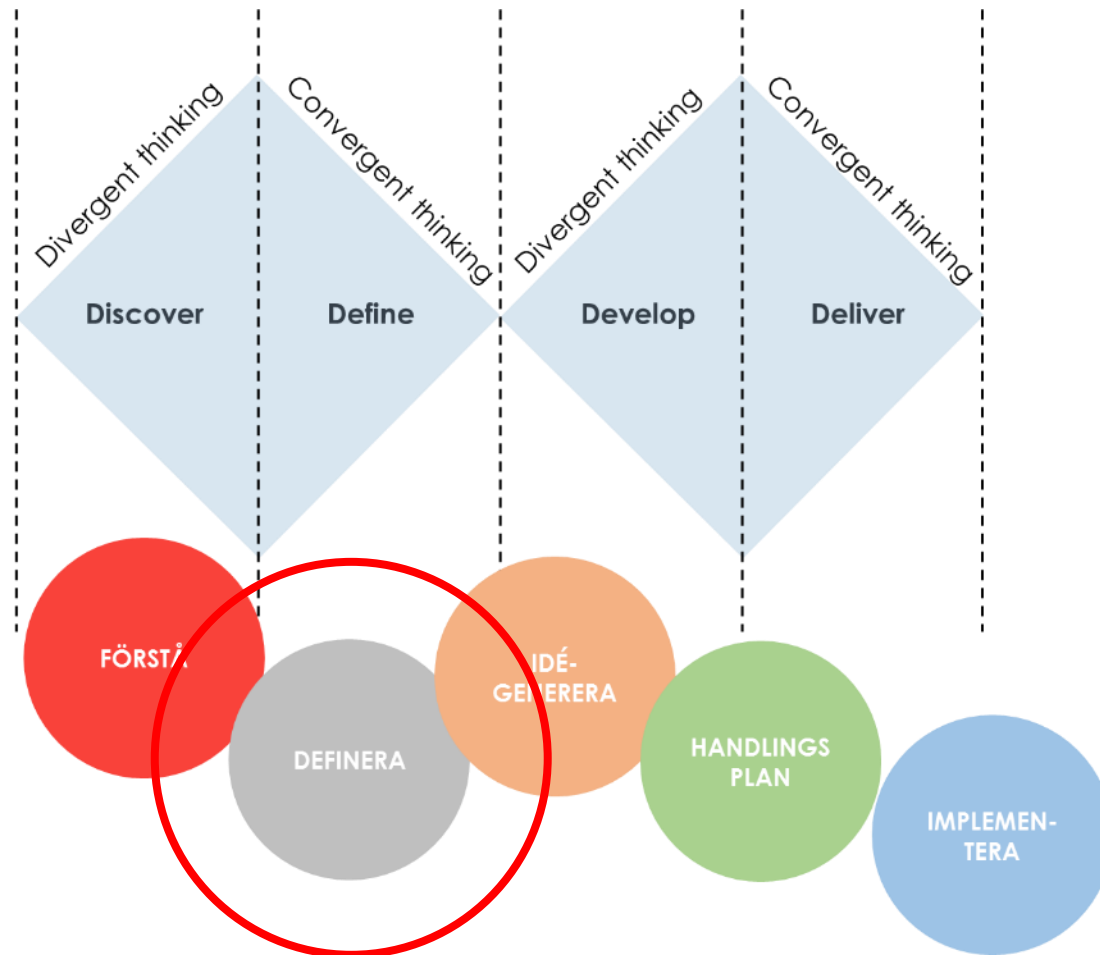

Steg 5.1: Förstå

I förstå-fasen ligger fokus på att utforska och förstå glappet mellan år 2045 och nuläget. Satsa på volym och fundera inte så mycket på om det är en viktig/stor del av glappet. Skriv upp allt som dyker upp på post-it lappor och fäst på väggen/utskrivna mall. Fundera även på vad som talar för respektive mot att utvecklingen kommer gå mot den önskade framtidsbilden.

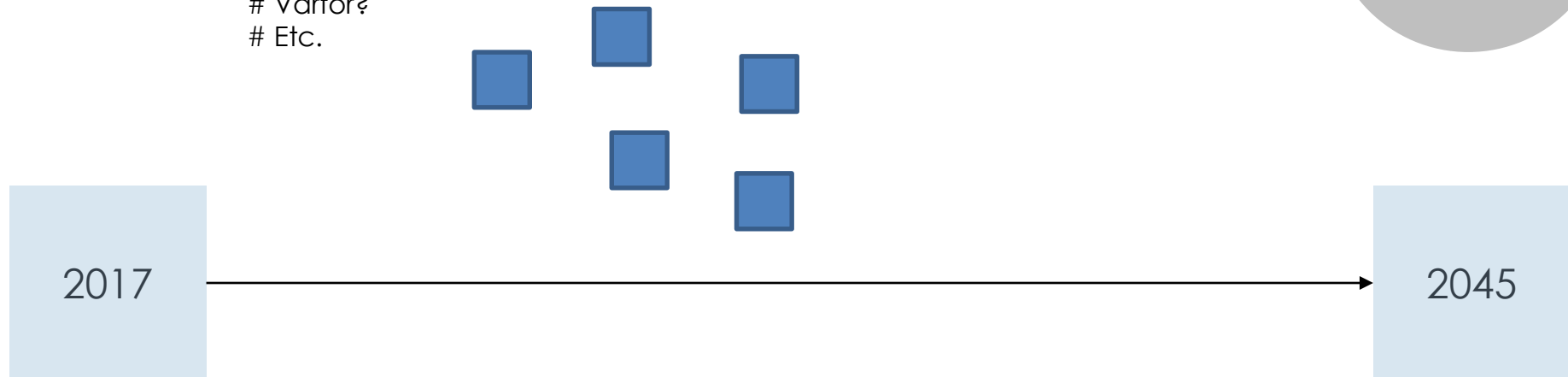
Dubbeldiamantmodellen

Steg 5.2: Definiera

Problemformulering

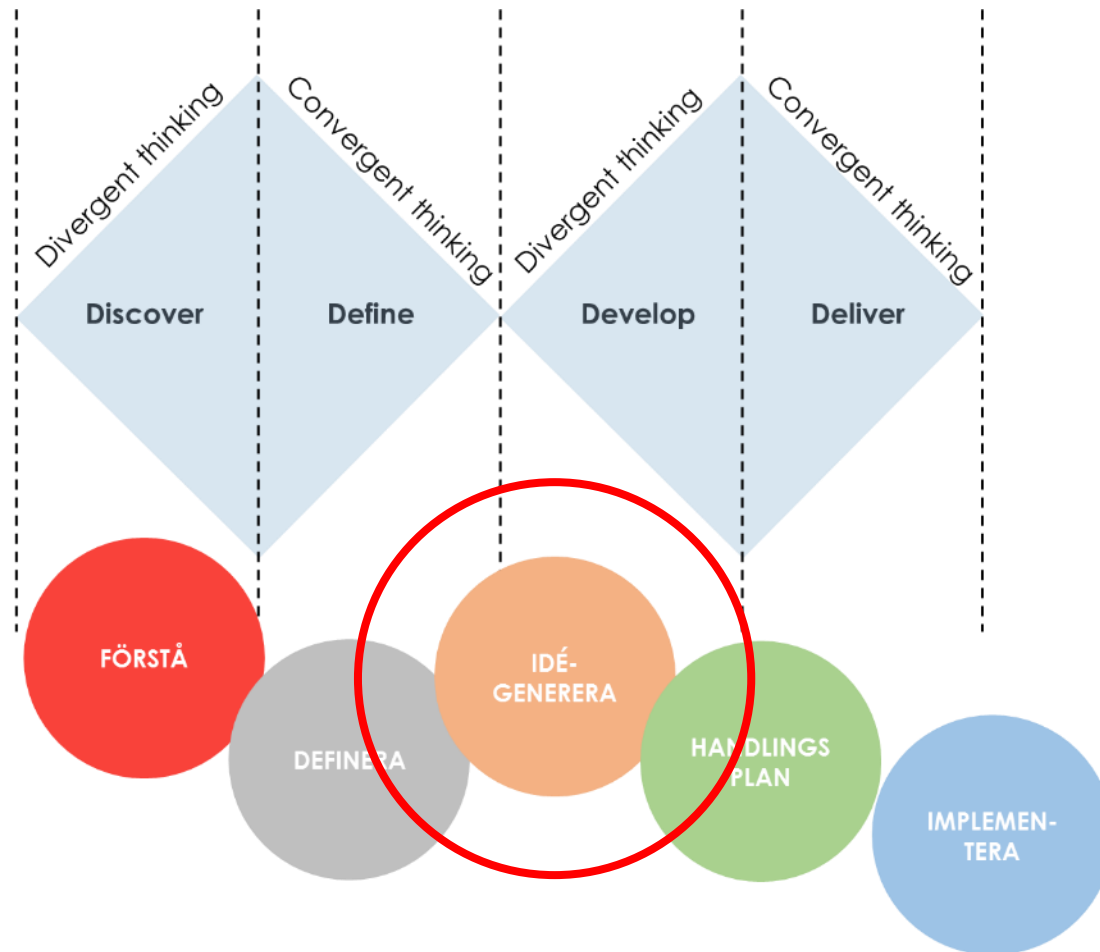
- # Vad behöver hända för att den önskade framtidsbilden 2045 ska nås?
- # Varför?
- # Etc.

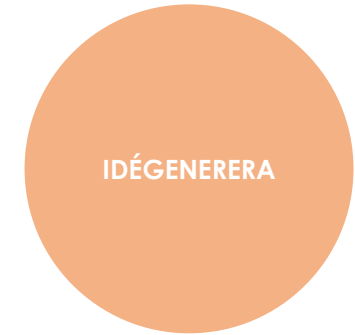
I definiera-fasen ligger fokus på att försöka konkretisera och dra slutsatser från förstå-fasen. Det handlar om att försöka smalna av och hitta fokus på **VAD** som behöver hända för att målbilden för år 2045 ska kunna nås. Här satsas det med andra ord inte på volym, utan tanken är som sagt att konkretisera och dra slutsatser från förstå-fasen. Skriv ner på post-it lappar det ni kommer på och sätt upp vid definiera på mallen.

Dubbeldiamantmodellen

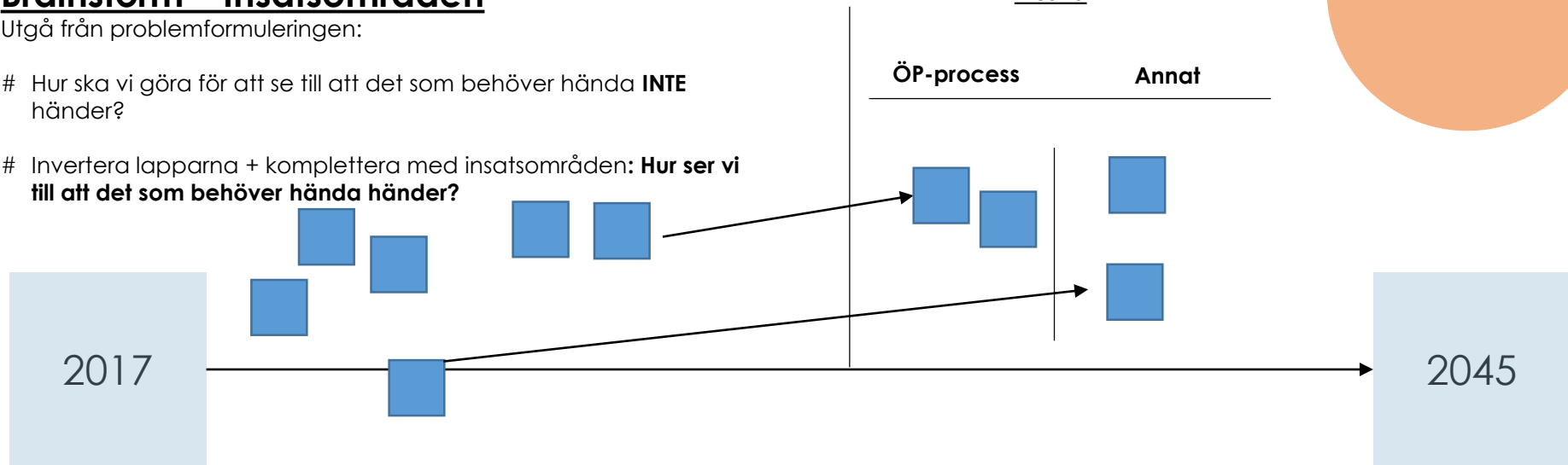
Steg 5.3: Idégenerera

Brainstorm – Insatsområden

Utgå från problemformuleringen:

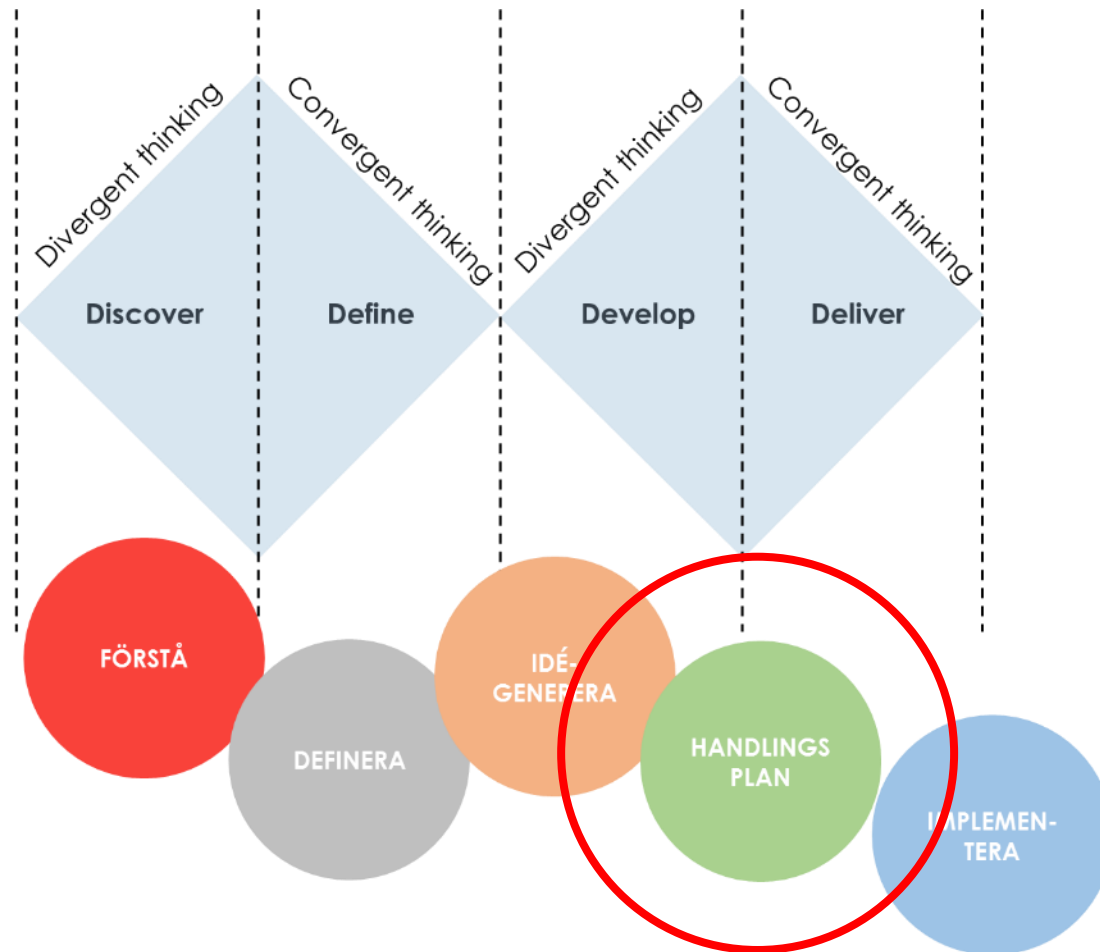
- # Hur ska vi göra för att se till att det som behöver hända **INTE** händer?
- # Invertera lapparna + komplettera med insatsområden: **Hur ser vi till att det som behöver hända händer?**

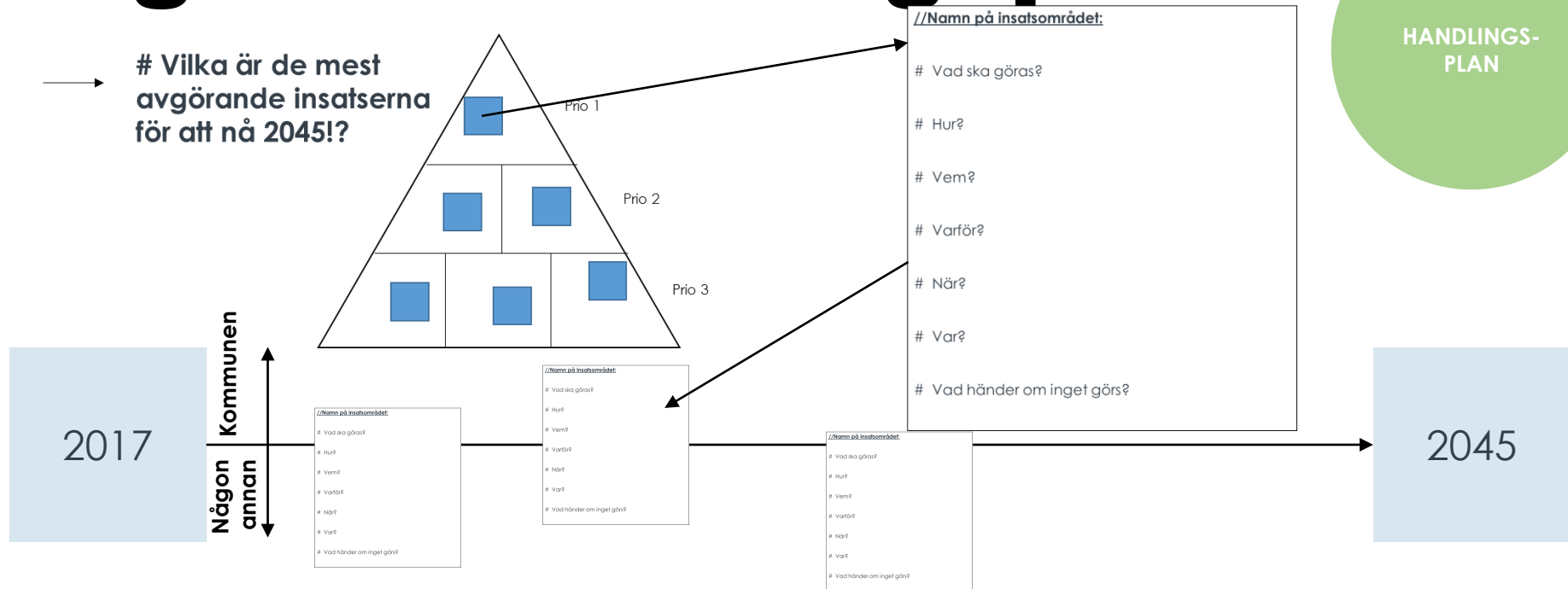
I idégenererings-fasen ligger fokus på att försöka identifiera så många tänkbara insatser som möjligt. Insatserna syftar till att besvara **HUR** kommunen kan se till att det som behöver hända faktiskt händer. Alltså HUR i förhållande till VAD.

Satsa på volym och skriv upp allt som dyker upp. En galen idé kan leda till andra idéer, så undvik att värdera om idén är bra eller ej, det görs i nästa steg. Använd gärna egna brainstorming-metoder, här ovan ser ni två förslag som brukar kunna fungera bra. Skriv ner allt på post-its och sätt upp på mallen. När ni känner er färdiga, lägg ihop de insatser som liknar varandra och försök sedan sortera på om de kan hanteras av en ÖP-process eller hanteras i andra sammanhang.

Dubbeldiamantmodellen

Steg 5.4: Handlingsplan

I faser för handlingsplan ligger fokus på att försöka prioritera och beskriva ett antal insatser. Prioriteringen sker med avseende på vilka som är de mest avgörande insatserna för att nå 2045.

Flytta lapparna från föregående fas, helst från kolumnen ÖP-process och placera in i prioriteringspyramiden. Det är viktigt att försöka komma fram till en gemensam prioritering. Tanken är att ni ska komma fram till en gemensam prioritering med max en lapp per ruta (totalt sex st.). Därför är det viktigt att diskutera, kompromissa och att skriv nya lappar om det behövs.

Nästa steg är att försöka beskriva insatserna lite mer djupgående genom att fylla i angiven mall, se förslag ovan. Sedan placeras ifyllda mallar på tidslinjen mellan 2017 – 2045 samt baserat på om det är kommunen som ska göra det (ovanför linjen), eller någon annan (nedanför linjen).

- # Största skillnaderna?
- # Behov?
- # Viktiga insikter?
- # etc.

politisk målbild
 Teknologisk utveckling
 Ett 100 års flöde som visar vilken väg vi tar med klimatpolitiken
 Södra halvöns bredd

Drivkrafter för
 +
 Teknologisk utveckling
 +
 Politisk vilja & samarbete
 +
 Övervakning i landstämman
 +
 Hög nivå

största eller viktigaste utmaningarna/möjligheterna för att nå vår framtidsbild för år 2045

STRATEGI

//Namn på insatsområdet: Politisk engagemang	//Namn på insatsområdet: Övergripande strategi	//Namn på insatsområdet: Informations- & kunskapsutveckling	//Namn på insatsområdet: Endast övervakning	//Namn på insatsområdet: Breda insatser
- Vad ska göras? Övervakning kring strategiförslaget - Har? Informationsfrämjande - Vad? Kommunens KIO - Varför? För att nå målet - Var? Hela tiden - Vad? Beredningsforum - Vad händer om inget görs? Vi når inte målet	- Vad ska göras? Ta beslut/enas om en övergripande strategi - Har? Bered process - Vad? Politik, styrkedja & insatser - Varför? Underlätta beslut - Var? NU! - Vad? Hela tiden - Vad? Sociala medier, skolar etc. Använda annan övervakning - Vad händer om inget görs? Spridning av information, utvärdering	- Vad ska göras? Sprid information & öka kunskap - Har? Ta fram anpassade informationsmaterial till olika målgrupper - Vad? Tjänstemän i samverkan med extern hjälp - Varför? För att öka förståelsen och öka medvetenheten - Var? Hela tiden - Vad? Sociala medier, skolar etc. Använda annan övervakning - Vad händer om inget görs? Beredningsforum	- Vad ska göras? Övervakning - Har? Markstrategi + information - Vad? Kommunens - Varför? För övervakning - Var? Lokalt nätverk - Vad? Hela tiden - Vad händer om inget görs? Målbild för att nå målet	- Vad ska göras? Breda insatser genom olika aktiviteter, aktiviteter - Har? Skapa nätverk med tydliga kopplingar, anpassade till olika målgrupper - Vad? Tjänstemän i samverkan med extern hjälp - Varför? Hållbara insatser, nödvändighet att kommunicera över alla kanaler - Var? Kommunens - Vad? Hela tiden - Vad händer om inget görs? Kommunala tjänster, utvärdering

Mer ska göras för att nå målet
 Politisk vilja & engagemang & samarbete
 En fortsatt positiv målbild
 Kommunens målbild för 2045

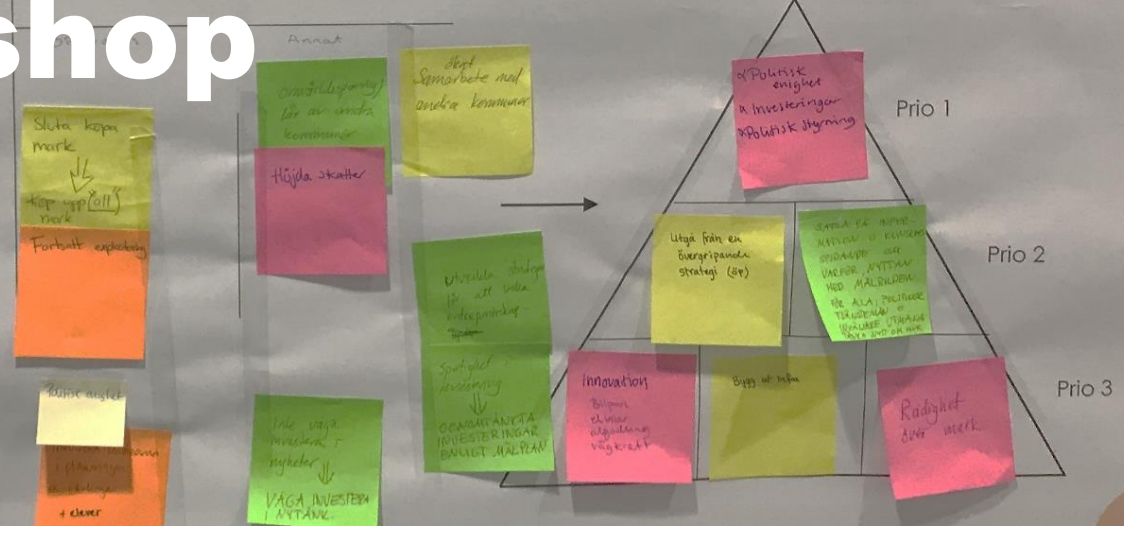
2017

2045

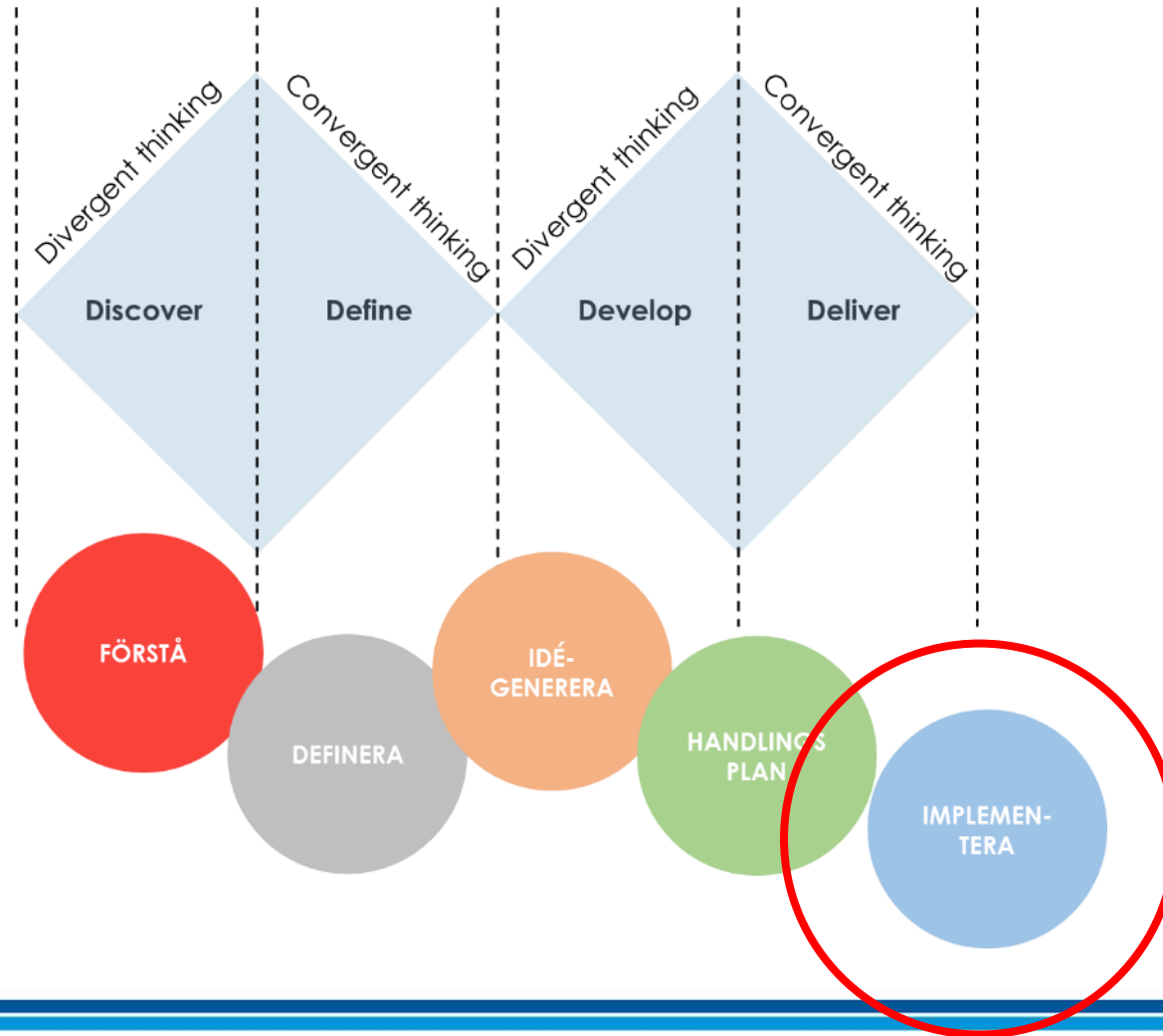
Exempel på slutprodukt efter workshop

Bra...stc

Klustra

Dubbeldiamantmodellen

Värmlandsmetodiken

STRATEGI

– Nu vet vi hur vi vill ha det!

